

BUDAPEST VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

HELYZETELEMZÉS

2 BUDAPEST NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS KÖRNYEZETBEN

[VISSZA A KEZDŐLAPRA](#)

2011. DECEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

2. BUDAPEST NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS KÖRNYEZETBEN	4
2.1. BUDAPEST TÉRSÉGI SZEREPE.....	4
2.2. BUDAPEST ÉS AGGLOMERÁCIÓJÁNAK VISSZONYA - VÁROSTÉRSÉG	6
2.2.1. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK	6
2.2.2. A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓBAN REGISZTRÁLT NÉPESSÉGVÁLTOZÁS TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEI.....	9
2.2.3. A LEGUTÓBBI ÉVEK VÁLTOZÓ DEMOGRÁFIAI TRENDJEI ÉS AZOK TERÜLETI VONATKOZÁSAI	10

2. BUDAPEST NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS KÖRNYEZETBEN

2.1. BUDAPEST TÉRSÉGI SZEREPE

► Budapest helye Európában

Budapest az európai kontinens egyetlen minden irányból jól átjárható keresztezésében helyezkedik el. Európán belüli földrajzi helyzete egyedülálló adottságokat hordoz, mely a város jövőbeni makroregionális szerepének meghatározó elemé lehet.

► A Duna-mentén

A Duna mentén fekvő területek szinte mindig ember által lakottak voltak. Ennek egyszerű oka van: az ember hamar meglátta, hogy a folyó ellátja vízzel és hallal, megvéd az ellenségek támadásától, akár egy farönk tetején viszonylag könnyű eljutni egyik helyről a másikra, a gázlókon mégis kapcsolatot lehet teremteni a túlpattal. A vízpart optimális körülményeket biztosított az ember letelepedéséhez. A Római Birodalom idején fontos elválasztó vonal, a Barbaricum és Pannonia között ugyanakkor a folyó összeköttetést biztosított a határvonal erősítései között. A Limes vonala nemcsak katonai jelentőségű határvonal, de kultúrákat összekötő nemzetközi útvonal is volt. A folyó mindig nemzetek közötti összekötő szerepet töltött be. Gróf Széchenyi Ödön – mikor hajója, a Hableány fedélzetén a Duna-Majna-Rajna-Marne-Szajna útvonalon érkezett az 1867-es párizsi világkiállításra – bebizonyította, hogy a Duna egész Európát összeköti az Atlanti óceántól a Fekete tengeren át a Földközi tengerig (Széchenyi megkapta a francia Becsületrendet, a hajó a világkiállítás díját). A Duna potenciális „városi köztér” és transzeurópai piaci és közlekedési folyosó is. A Kárpát-medencét a Kárpátok az Alpok és a Dinári hegység magas hegyláncolata öleli körül. A hegyeken csak néhány ponton lehet áttörni: a Duna mentén és egy-egy hágón. A Kárpát-medencében, éppen Budapesten metsződik a Duna völgye és a Kelet-Európa és az Adria közötti hagyományos tengely. Ezek a kapcsolatok nem pusztán földrajzi kategóriák, hanem gazdaságokat összekapcsoló „piaci folyosók”, potenciális energiavonalak is.

► A Kárpát-medencében

Kis túlzással úgy is mondhatnánk, hogy Budapesten kereszteződik a London – Budapest – Isztambul - Bagdad (M1-M5) autópálya és a Moszkva – Kijev – Budapest – Trieszt (M3-M7) autópálya.

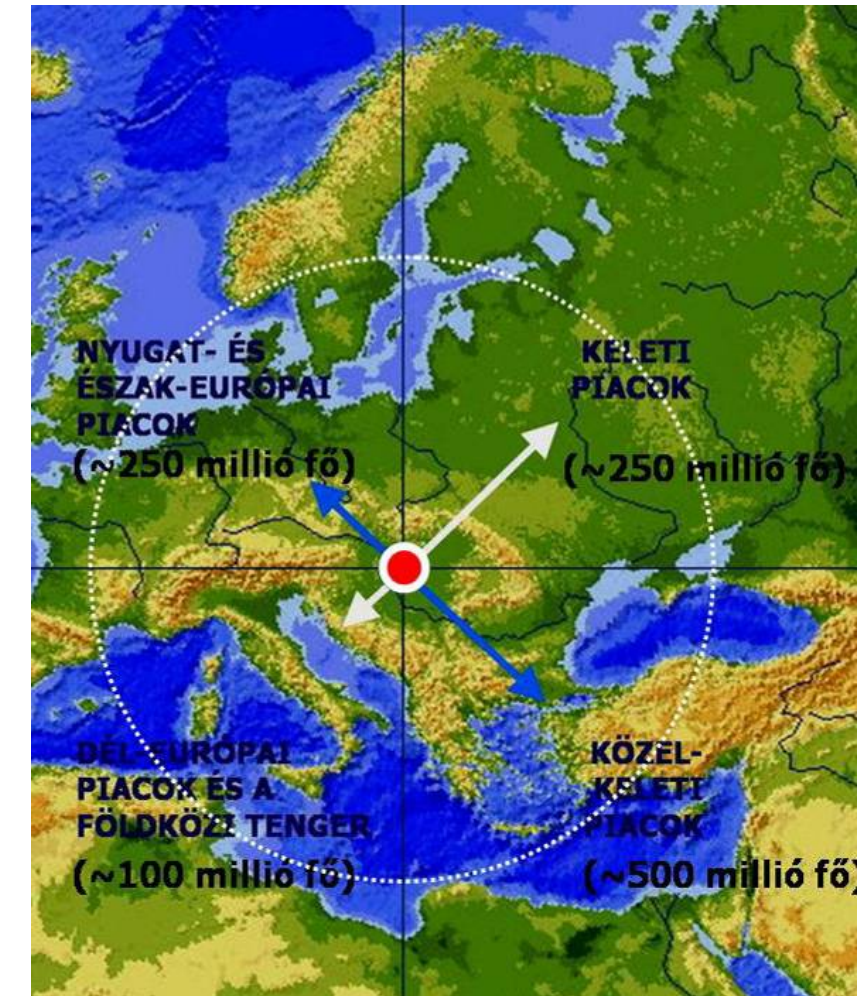

Előbbi az Európai Unió tagállamai és a Közel-Kelet több százmilliós népességű piaci között teremt kapcsolatot, míg az utóbbi a volt Szovjetunió utódállamai és az Adriaticum ugyancsak jelentős piacait köti össze és e két hatalmas piac Budapesten kereszteződik, Budapest a csomópont. München, Bécs, Pozsony, Kijev vagy Lvov „csak” megállóhelyek, a csomópont, a valódi találkozási pont Budapest. Ez a geográfiai helyzet nem változtatható meg, de egykönnyen még csak nem is gyengíthető.

► A Duna-régióban

A Kárpát-medencét övező hegyeket megkerülve Kelet-Európa és Nyugat-Európa összekapcsolódik a Lengyel-síkságon, de nem alkot csomópontot a Dél-Európai térséggel és a Közel-Kelet felé is erősen korlátozottak a kapcsolatépítés fizikai lehetőségei. Dél felől ugyan létezik egy a medence elkerülésére alkalmas „bypass”, Szlovénia – Horvátország – Szerbia érintésével, de ez a kapcsolat nem biztosít közvetlen összeköttetést Oroszország, Ukrajna és a szovjet utódállamok felé.

BUDAPEST VÁROSFELJESZTÉSI KONCEPCIÓJA

A medence – mint földrajzi fogalom – további szervező szerep betöltésére is alkalmassá teszi Magyarországot és Budapest környezetét. A hegygerincek gyűrűben kialakult síkvidéki térség olyan adottság, mely kiválóan szervezheti Budapest és térsége. Ezek az adottságok komoly kihívásokat is jelentenek de egyben fejlesztési lehetőségeket kínálnak a térség számára.

► A közvetítő szerep lehetősége

A „közvetítő” szó ebben az összefüggésben funkciót jelent: a résztvevők közötti kapcsolat megteremtését. Lehet egy harmadik elem a két összekötni kívánt rész között, de lehet maga a hely is, vagyis az a terület, mely megteremti a kapcsolatot a két fél között.

Budapest mindkét értelemben alkalmas szereplő lehet: kiváló terep a kapcsolatok megteremtésében. A hely adottságaiból következik a találkozás, ami maga kínálja fel a közvetítés lehetőségét.

Ott, ahol különböző népek, nemzetek, gazdaságok piacok kultúrák találkozhatnak, ott létrejön, létrejöhet valamilyen

kapcsolat, kommunikáció, párbeszéd az érintettek között. Ha már kialakul egyfajta kapcsolat akkor megkezdődhet egyfajta csere: információcsere eszmecsere, termék- vagy árucseré, technológiacsere, tudáscsere...

► Szállítás

Budapest jelenleg ezt a szerencsés fekvéséből adódó helyzetet nem vagy csak részben használja ki. Prioritások hiányában a spontán, a piaci adottságokon alapuló fejlesztések véletlenszerűen alakítják a struktúrát, kihasználatlanul hagyva az integrációban rejlő hatalmas tartalékokat. A kapcsolat, az összekötés, a kommunikáció, a szállítás minden téren építkezésre alkalmas adottság.

► Energia-szállítás

Az energiaszállító hálózatok racionális kialakítása és fejlesztése nemcsak esztétikai kérdés, de a táj és a terület használatát, értékét befolyásoló gazdaságossági kérdés is.

► Információ-szállítás

A telekommunikáció hihetetlenül gyors fejlődése várhatóan szorosabb kapcsolatokra ad módot az együttműködő és egymástól távol lévő partnerek között is. Az együttgondolkodás, a problémák közös gondolkodás útján történő megoldása, a megoldások kimunkálása várhatóan még a távműtétek korában is a személyes jelenlétre alapozottan lesz a leghatékonyabb. Ezért hosszabb távon a közlekedési kapcsolatot még sokáig nem rekesztik ki az információs társadalom technikai vívmányai. A jó közlekedés alkalmassá teszi a várost a technológiai transzferre is, mint a logisztika sajátos ágazatára.

► Budapest és agglomerációja

Budapest nem önállóan lebeg az európai regionális térben, hanem a környezetével együtt. Ez a környezet egy igen tág környezet, mely az ország fővárosa szerep miatt, értelemszerűen kiterjed a Magyar Köztársaság (Magyarország) teljes területére, ezen belül a természetes régióközpontokra, de leszűkíthető arra a térségre is, amellyel mindennapos munkamegosztás alakult ki. Ezt a térséget kell Budapesti agglomerációként kezelni.

A Budapest és térsége viszonyában a kölcsönkapcsolatokon kell legyen a hangsúly, vagyis azokon az összefüggéseken, melyek

mindkét fél számára kölcsönös előnyöket biztosítanak. 1990-2010 között az ebben az értelemben vett agglomeráció és a főváros kapcsolata nem öltött tényleges működő kapcsolatot, bár néhány elkerülhetetlen esetben létrejöttek megállapodások (egy-egy közművek, tömegközlekedés stb.). A jövőbeli kapcsolat a tervezett együttműködés talajára kell, hogy épüljön, mégpedig az egymásrautaltságot előnyű kovácsoló együttműködésre.

London híres agglomerációja olyan hatékonysággal szervezi az országnyi régió életét, hogy egyre bővült az agglomerációhoz csatolt települések köre. Az együttműködés lehetőségeinek határa a csillagos ég: a közös infrastruktúra elemektől az intézményhálózaton át a turisztikai elemeken át számtalan előnye lehet és van annak a társas viszonyoknak, melyben nem kell minden településnek komplex struktúrát kialakítania és fenntartania, melyben a lehetőségek széles választékát, kínálatát nem egyetlen településnek kell kiépítenie, hanem kölcsönösségi alapon én adok valami értékeset, ha kapok a másiktól valami hasznosat... ez az együttműködés alapja. A korábbi gyakorlat, melyben minden bevétel az egyik településé, de szinte valamennyi járulékos teher és költség a másikat terheli, nos ennek a szemléletnek az ideje lejárt. A természeti és az anyagi erőforrások szűkössége meggondolandóvá teszi még a nélkülözhetetlen, de önmagában gazdaságtalan tevékenységek egy részének egyedi kiépítését is: a munkamegosztás kifizetőbb. A makroregionális kapcsolatokat biztosító folyosók, korridorok mentén más tevékenységek szervezhetőek, mint az elszigeteltebb természetközeli térségekben, máshol lehet nagy logisztikai központokat kialakítani és más területek alkalmasak a sportolásra és a rekreációra. Más helyi érték, más táji környezet, más adottságok, más lehetőségek. Az együttműködés legkézenfekvőbb territórium a közlekedési infrastruktúra (a vasúttól az S-Bahn-on át a HÉV-ig), a közösségeket szervező intézményi infrastruktúra. A lakások és minden más olyan funkció, amely növeli a közlekedési terhelést, a környezet igénybevételét, további pontosításokat igényel.

A térségi együttműködések államilag előírt kényszerét rögzítette az Országos Település-hálózatfejlesztési Konceptió, az 1971-es OTK. A Budapesti agglomeráció központrendszer a kapcsolatok hierarchikus viszonyait modellezte. Ma együttműködésre, a horizontális kapcsolatok erősítésére van szükség.

A racionális, fenntartható környezethasználat minden település érdeke, ahol a hiányzó és az újonnan kialakuló funkciókhoz minden polgár a legkedvezőbb helyen, módon és áron juthat hozzá, a lehető legmagasabb miségi szinten.

Budapest három város – Pest, Buda és Óbuda – „egységes szerkezetbe foglalásával” született. Ez a tény már önmagában is hordozza az önálló településrészek integrációs problematikáját a benne rejlő lehetőségekkel együtt.

Nem éleződött ki a helyzet, mert Óbuda és Buda távoli és eltérő városrészek voltak, önállóságuk tudatos elem maradt, Pest pedig a Duna túloldalán van...

Az agglomerálódás második periódusa az 1950-es Nagy-Budapest létrejötte volt, amikor 23 település tényleges agglomerációvá tette a tervezett („kompakt”) várost. Az 1970-es évek lakótelepei alkották a belső agglomeráció újabb fejlődési periódusát. Tovább lazította a várost a bevásárlóközpontok városon kívülre szorítása. Ezek a fejlesztések nem vettek részt a volt szocialista ipar felhagyott területeinek rekultivációjában, az infrastruktúra felújításában, hanem virtuális agglomerálódást, ezzel olyan kényszermozgásokat generáltak, amelyek az agglomerációkra jellemző gépkocsi-használathoz vezettek, de a alapvetően a városon belül, a várost terhelve. A város agglomerációs karakterének feloldása összetett, de elkerülhetetlen feladat. Az új struktúra a kölcsönös előnyökre alapozva is kialakítható és működtethető.

A koncepció készítésekor tekintettel kell lennie az elfogadott nemzetközi és országos dokumentumokra, valamint figyelembe kell venni a trendeket. Ezeket az elemzéseket a 13. fejezet tárgyalja.

2.2. BUDAPEST ÉS AGGLOMERÁCIÓJÁNAK VISSZONYA - VÁROSTÉRSÉG

2.2.1. Demográfiai folyamatok

► A népességszám alakulása és területi elhelyezkedésének változásai¹

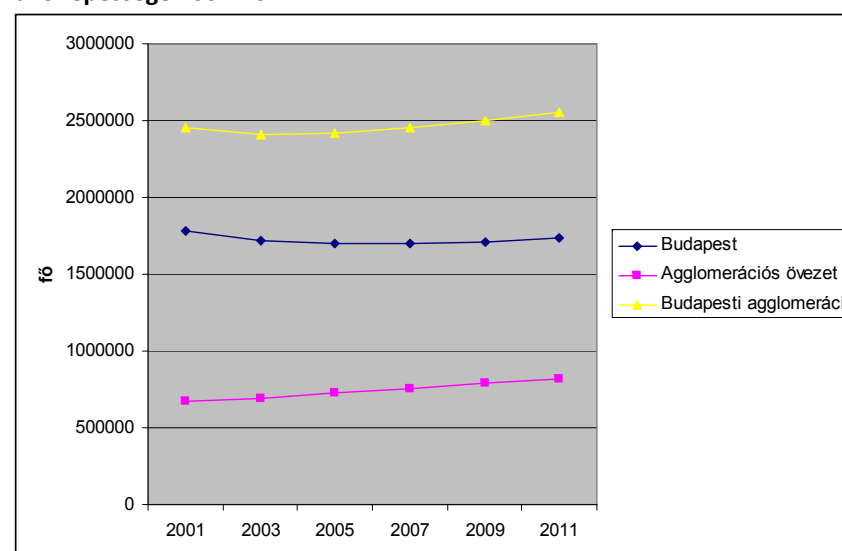
A Budapesti agglomeráció az ország területének 2,7%-a. Hazánk lakosságának mintegy negyede, két és félmillió fő él itt. Ezen belül az 525 km² kiterjedésű Budapesten az agglomeráció népességének héttizede, közel 1 millió 734 ezer, a mintegy 2000 km²-nyi agglomerációs gyűrűben 817 ezer fő él.

10 évvel ezelőtt a korábbi agglomerációs területrendezési terv vizsgálatainak időszakában az agglomerációs övezet népessége 618 ezer fő, a jelenleginél 199 ezer fővel kevesebb volt. A városi népesség aránya – a népesség növekedése és a várososá nyilvánítások együttes eredményeként - 43%-ról 80%-ra növekedett, közel megduplázódott. Az elmúlt évtizedben 23 agglomerációhoz tartozó nagyközség nyerte el a városi rangot. Ezzel Budapest körül kialakult szinte összefüggő kertvárosi gyűrű. Az agglomerációs övezetbe tartozó 80 Pest megyei település közül 2010 elején 33 városi rangú volt. Az övezet népességének már több mint 84%-a él városokban.

A népességkoncentráció a térségben kiemelkedően nagy: egy négyzetkilométerre átlagosan mintegy ezer lakos jut (1010 fő/km²), kilencszer több az országos átlagnál. Budapest az ország legsűrűbben lakott települése: népsűrűsége 3302 fő/km², közel tízszerese az övezet átlagának (408 fő/km²).

A Budapesti agglomeráción belül korábban is és ma is eltérő népesedési folyamatok jellemezték/jellemzik a fővárost, illetve agglomerációs övezetét.

2.-1. ábra: A Budapesti agglomeráció, Budapest és az agglomerációs övezet lakónépessége 2001-2011

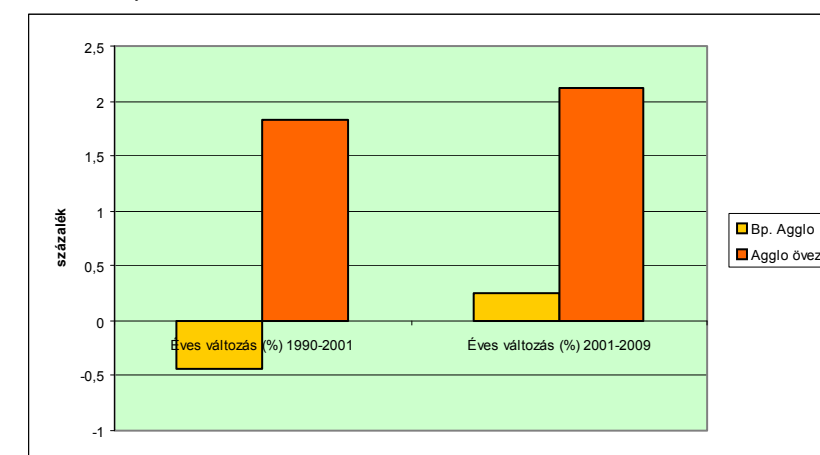
Az agglomeráció egészében a népességszám - az alábbi táblázat adatai szerint – tovább növekedett, amelynek eredményeként 10 év alatt a térség pontosan 1,5%-al növelte részarányát az ország népességén belül, ami egy - főváros körüli – erőteljes népesség-koncentrációt jelez.

2.-2. ábra A Budapesti agglomeráció népességének változása az ország népessége összehasonlításában

	Magyarország Népessége (fő)	A Budapesti agglomeráció népessége (fő)	A Budapesti agglomeráció népességének aránya a magyarországi népességben (%)
2001-ben	10.200.298	2.453.315	24,05%
2011-ben	9.985.722	2.551.058	25,54%

Miközben az 1990-2001 közötti évtizedet - a főváros népességének erőteljes csökkenése és az övezet mérsékelt növekedése miatt - a Budapesti agglomeráció egésze népességének kismértékű csökkenése jellemezte, az elmúlt évtizedben ez a trend megfordult és egyértelmű az agglomeráció egészének népességszám növekedése. Mindez egy olyan tágabb környezetben következett be, ahol az ország egészének népessége tartósan csökken, és az ország nagyvárosainak többsége is veszít népességéből.

2.-3. ábra: A lakónépesség átlagos évi változásának dinamizmusa a Budapesti Agglomerációban és az agglomerációs övezetben 1990-2001, illetve 2001-2009 között

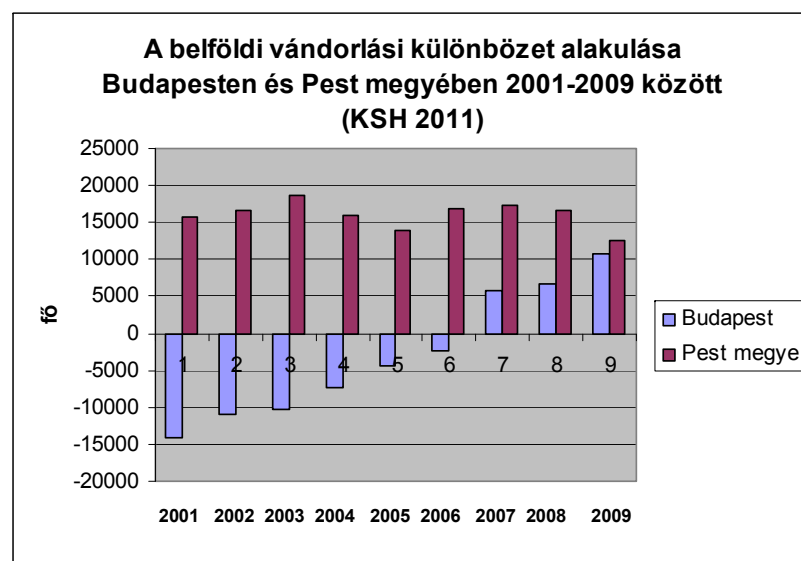

Az elmúlt egy évtizedet felölelő időszak első kétharmadában (2001 és 2006 között) bár lassuló mértékben, de tovább folytatódott Budapest népességének csökkenése. Ugyanakkor, mint azt a belföldi vándorlási egyenleget bemutató alábbi ábra is mutatja, a kiköltözés és beköltözés különbségéből adódó népességvesztés már ebben az időszakban is évről évre csökkenő tendenciát mutatott. 2007-től pedig megfordult a trend és évről évre többen költöznek be a fővárosba, mint ahányan elköltöznek. Ennek következtében megállt a népességszám évtizedek óta tartó csökkenése és megkezdődött annak növekedése.

Ugyanebben az időszakban az agglomerációs övezet településeinek népessége folyamatosan tovább növekedett. Nemcsak, hogy nőtt a térség népessége, de a népességnövekedés dinamizmusa is növekedett. Míg az előző évtizedben 10%-os volt a népességszám növekedése, ez a szám az elmúlt évtizedben 15%-ra növekedett. (A változások azonban eltérő mértékben érintették a térség településeit.)

¹ A fejezetben közölt adatok forrása www.ksh.hu. A diagramok saját szerkesztésben készültek

2.-4. ábra: A belföldi vándorlási különbözet alakulása Budapest és Pest megyében 2001-2009 között (KSH 2011)

Új jelenség, hogy a legutóbbi években (2007-től) a Pest megyébe vándorlók számában kismértékű visszaesés látszik. (Ennek ellenére országos szinten ez a térség a belföldi vándorlás elsődleges célterülete.)

Budapest városfejlesztési koncepciója megalapozását szolgáló demográfiai vizsgálatokat és elemzéseket az alábbiakban kiegészítettük annak a vizsgálatával, hogy alakult az elmúlt másfél évtizedben a fővárosba való beköltöző (állandó és ideiglenes) lakosok, illetve a fővárosból való kiköltözők száma.

Vizsgáltuk továbbá, hogy az ország megyéi milyen arányba járultak hozzá a fővárosi népesség növeléséhez, illetve azt is, hogy a Budapestre elköltözők hol találtak maguknak új lakóhelyet.

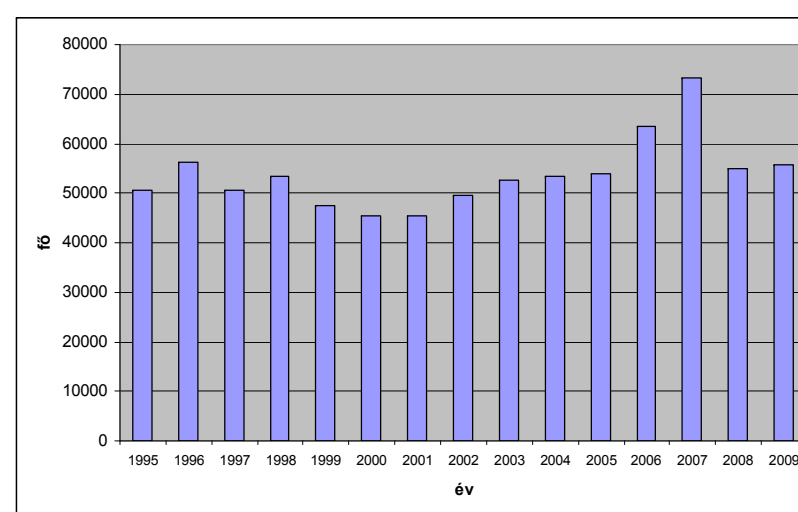
A vizsgálat során kiemelt figyelmet fordítottunk Budapest és Pest megye viszonyrendszerére nemcsak azért, mert valamennyi megelőző területfejlesztési vizsgálat azt mutatta, hogy ez a térség a főváros vonatkozásában a szuburbanizáció fő célterülete, hanem azért is, mert a népesség mozgásáról, költözéséről tanúskodó számok szerint a Budapestre beköltözők között is kiemelkedő arányú a korábban Pest megyei lakosok aránya.

(Az állandó és ideiglenes módon való költözés együttes kezelését az indokolja, hogy a város használata, szolgáltatásai igénybevevőinek száma szempontjából nem különülnek el az

állandó és az ideiglenes jelleggel bejelentkezettek, ezért indokolt a két kategória együttes figyelembevétele. A két kategória nagyságrendi aránya nem változott a vizsgált időszakban. A beköltözők mintegy 2/3 érkezett állandó, és mintegy 1/3-a pedig ideiglenes bejelentéssel.)

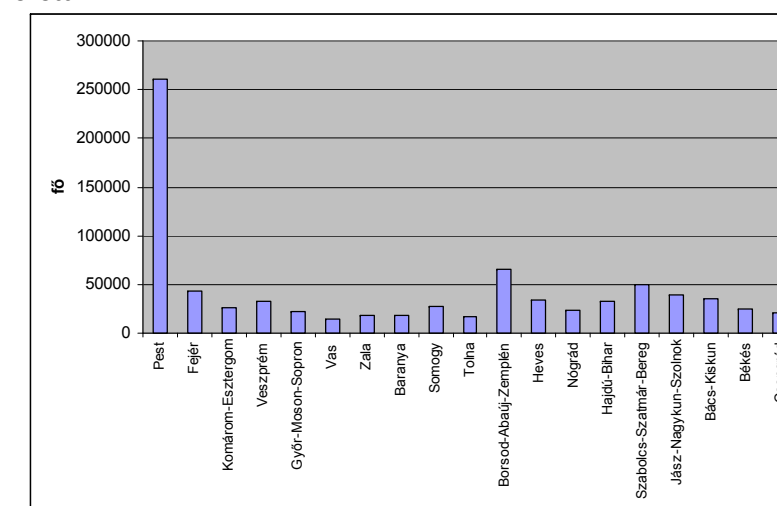
A KSH adatok nagymértékű népességcseréről és erőteljes lakóhely változtatásról tanúskodnak a vizsgált időszakban úgy az ország egésze, mint a Főváros és Pest megye, azon pedig kiemelten az agglomeráció Pest megyei települései között.

2.-5. ábra: Budapestre költözők számának évenkénti alakulása 1995-2009 között

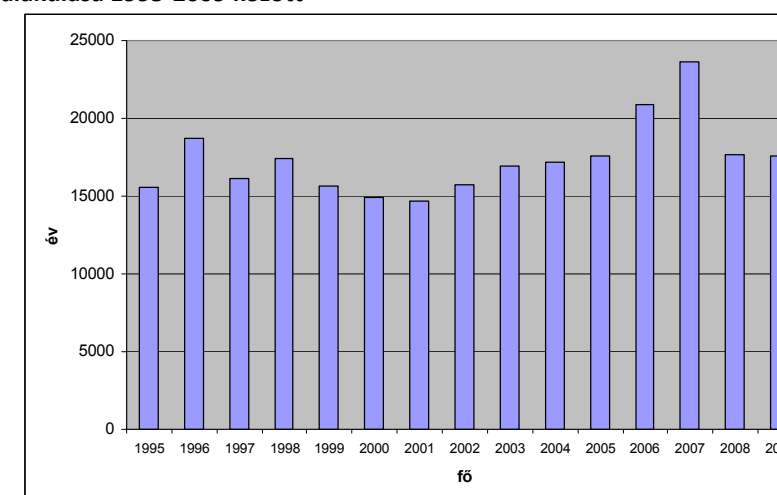

Mint azt alábbi kartogram is mutatja a Pest megyéből Budapestre beköltözők aránya az összes beköltöző között évről évre alig változik és folyamatosan az összes beköltöző 1/3-át 31 – 33%-át adja, tehát minden harmadik Budapestre beköltöző (évente változóan 14 – 23 ezer ember) Pest megyéből érkezik.

2.-6. ábra: A Budapestre beköltözők megoszlása megyénként 1995-2009 között

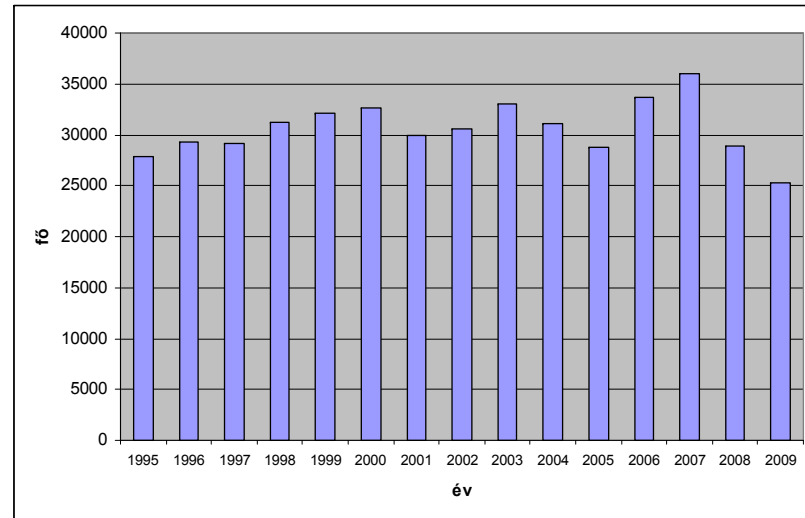
2.-7. ábra: Pest megyéből Budapestre költözők számának évenkénti alakulása 1995-2009 között

A főváros és az azt körülvevő települések közötti migráció nagyságrendjében többszörösen meghaladja az ország távolabbi részeivel lezajló népességcserét. Ezért indokolt külön is megvizsgálni és értékelni a Pest megyéből a fővárosba irányuló népességmozgás nagyságrendjének alakulását az elmúlt másfél évtized vonatkozásában. A 90-es évek második felének viszonylag magasabb évi 15 és 20 ezer fő közötti beköltöző népességéhez képest az évtized végére kismértékű visszaesés következett. A 10-es évek elején 15 ezernél kevesebben költöztek Pest megyéből a fővárosba. Ekkortól 2007-ig viszont évről évre növekedett a megyéből Budapestre beáramló népesség száma, a csúcspontját 2007-ben érte el, amikor 23662-en költöztek a fővárosba Pest megye településeiből. A vizsgált időszak utolsó két évében a korábbi évek növekedése megtorpant és a visszaesést követően stabilizálódni látszik a 17 ezer fő/év szinten.

Az ellenkező irányú – a szuburbanizációval jellemzett - népességmozgást az alábbi diagram érzékelteti:

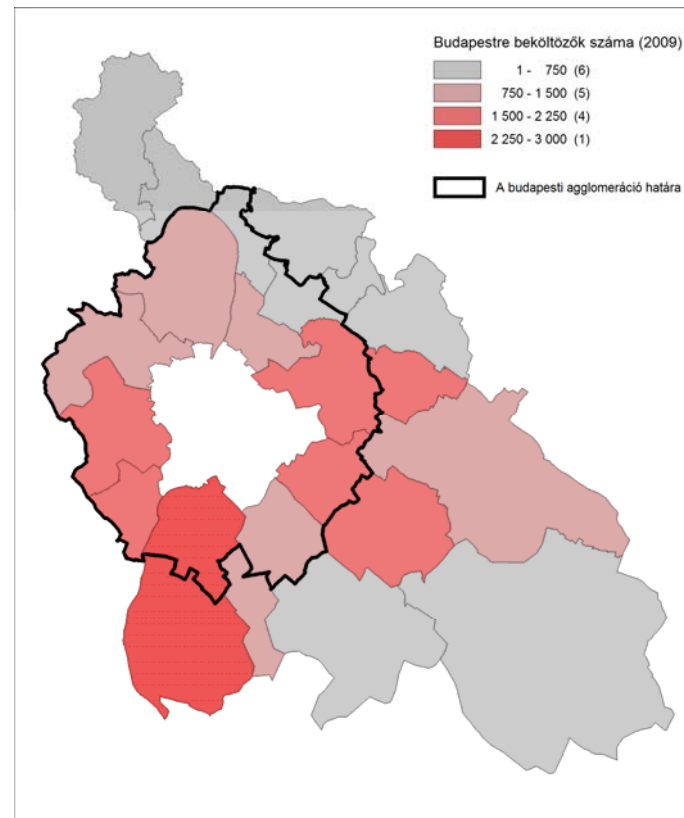
2.-8. ábra: Budapestről Pest megyébe költözők számának évenkénti alakulása 1995-2009 között

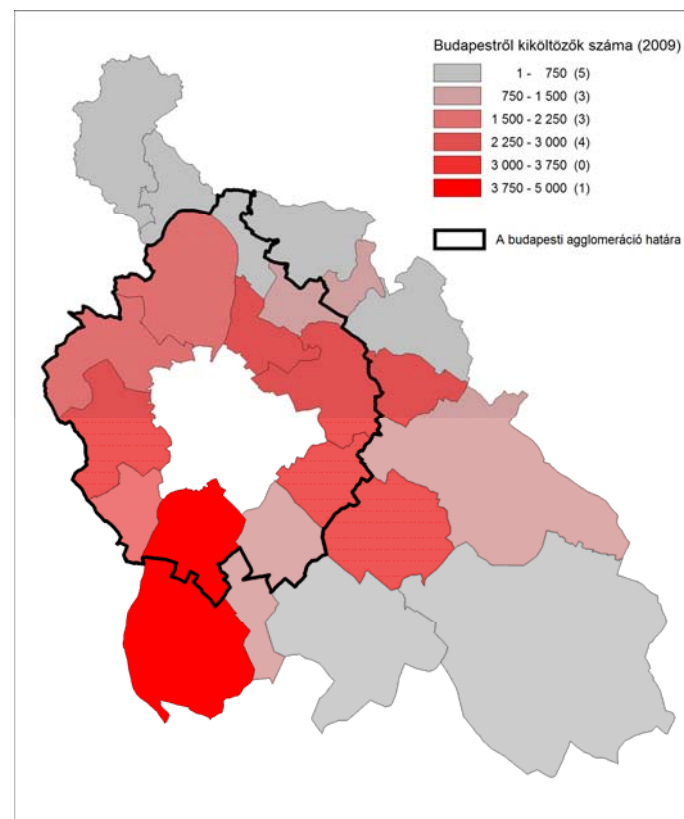
A Budapestről Pest megye településeibe kiköltöző népesség nagysága az utóbbi másfél évtizedben évről évre rendre meghaladta a megyéből a fővárosba költözők számát. Ebben az irányban minden évben meghaladta a 25 ezer főt a vándorló népesség száma. A 90-es évek második felében egyértelmű a töretlen szuburbanizáció a kiköltözések adatait értékelve. 1995 és 2000 között töretlenül nőtt a megyébe költözők száma. A 2001-es kisebb visszaesést követően 2005-ben következett be az újabb mélypont, amikor is a 10 évvel korábbi szintre esett vissza a Budapestről a megyébe kiköltözők száma. 2006-2007-ben dinamikus növekedést követően 35 ezret is meghaladta a kitelepülők száma, amely az évtized végére gyorsan visszaesett több mint 10 ezer fővel, és 2009-ben már csak 25297 kiköltözőt regisztráltak.

Összevetve a Budapestről el- illetve az oda Pest megyéből beköltözők nagyságrendjét, a statisztika 15 évre visszamenőleg a főváros vándorlási passzívumát mutatja. Össességében is, de az egyes évekre lebontva is (2007-ig) magasabb a városból kiköltözők száma. A KSH adatai szerint 2009. évvel bezárólag a kiköltözések a megyébe meghaladják a megyéből a fővárosba költözések számát. A statisztika ugyanakkor arra nem világít rá, hogy a fővárosba beköltözők között milyen részarányt képviselnek a visszaköltözők, azaz a korábbi évek során kiköltöztek közül mennyien térnek vissza lakni Budapestre.

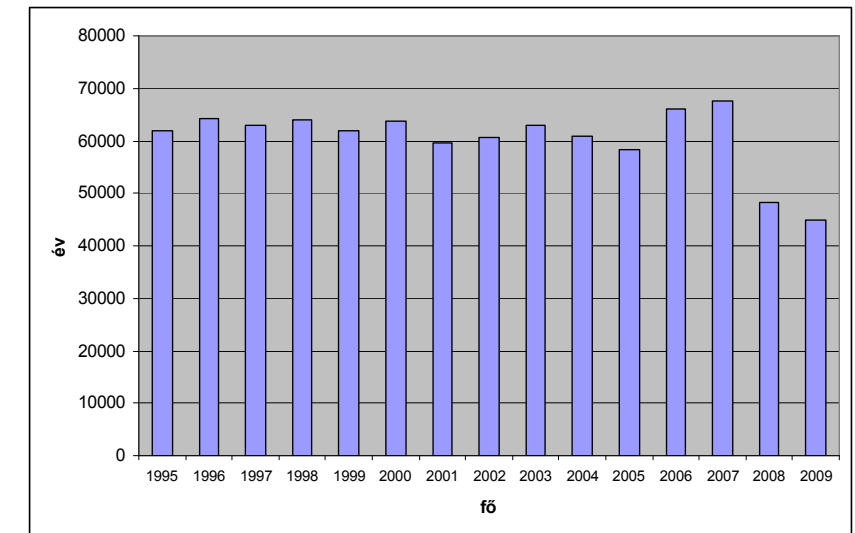
2.-9. ábra: Pest megye kistérségeiből Budapestre beköltözők megoszlása 2009-ben

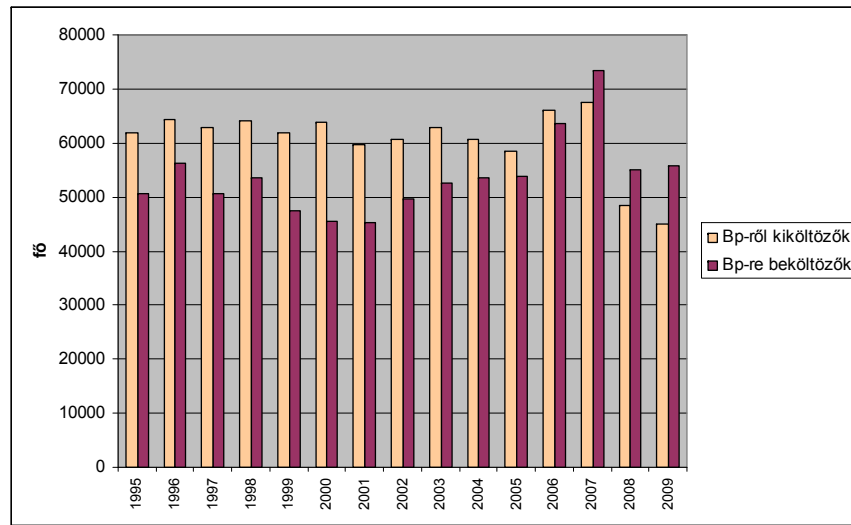
2.-10. ábra: Budapestről kiköltözők megoszlása Pest megye kistérségei között 2009-ben

2.-11. ábra: Budapestről elköltözők számának évenkénti alakulása 1995-2009 között

2.-12. ábra: Budapestre beköltözők és Budapestről elköltözők számának évenkénti alakulása 1995-2009 között

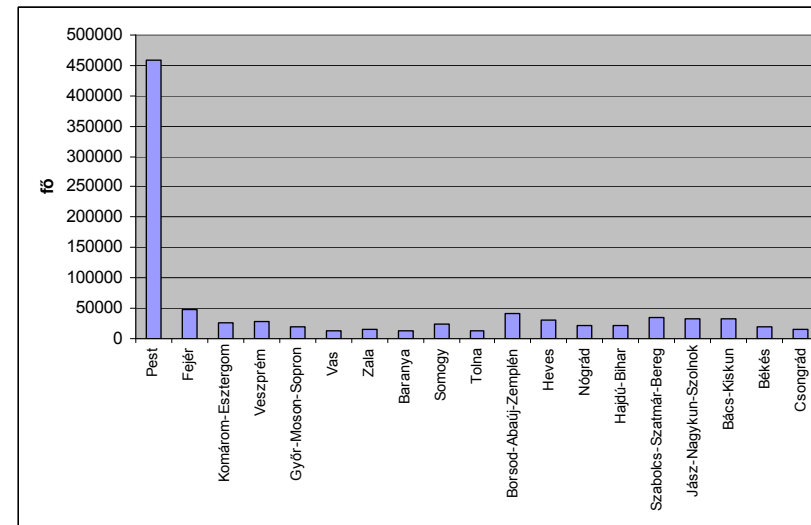

A Főváros fejlődése és fejlesztése szempontjából döntő fordulatot jelez a fenti ábra, amely szerint míg 1995-től eltérő mértékben (és legerőteljesebben az 1998-2003 közötti években) a Budapestről kiköltözők száma évről évre meghaladta a beköltözőkét, addig 2007-ven az a tendencia megfordult és erőteljesen csökkenő kiköltözéshez viszonyítva nő a Fővárosba beköltözők száma. (Ez eredményezi a vándorlási különbözet pozitívumát 2007-től.)

Bár ez a növekedés még csak viszonylagos, világosan jelzi a szuburbanizáció lassulását. A 2009-ig rendelkezésre álló adatok azonban még nem bizonyítják a reurbanizáció erősödését, azt, hogy a Budapestre való beköltözők között milyen arányban vannak olyanok, akik korábban kiköltöztek és most visszaköltöznek.

A népesség lakóhelyváltozásának ilyen részleteire csak a 2011 évi népszámlálás eredményei adnak majd választ. A tendencia azonban már az éves adatok által kirajzolt trendekből is egyértelmű és a Főváros népességmegtartó és népesség vonzó erejének növekedést, a városkörnyék növekedésének lassulását jelzi.

2.-13. ábra: A Budapestről elköltözők megoszlása megyénként 1995-2009 között

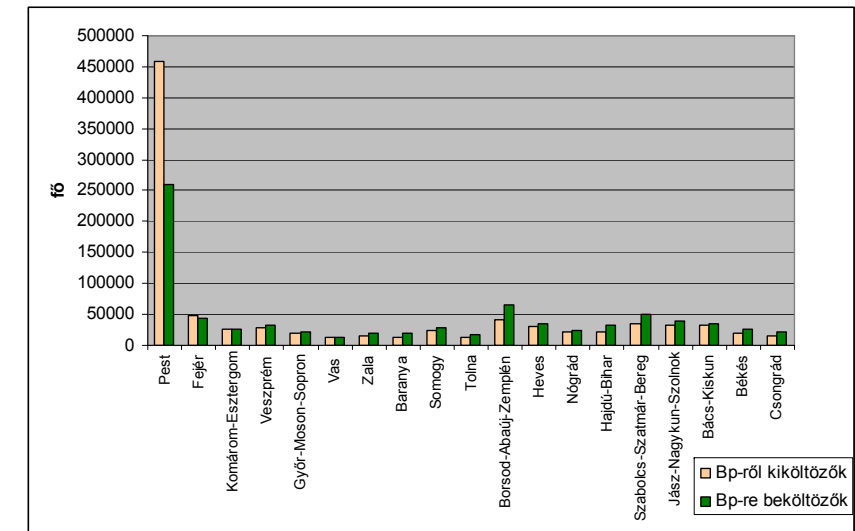

Fenti ábra azt mutatja, hogy a Budapestről elköltözők (itt is az állandó és ideiglenes elköltözők együtt) fele Pest megyébe azon belül is az agglomeráció térségeibe költözik. Ehhez képest az ország többi részébe való költözés nagyságrenddel kisebb. Fejér megye viszonylag magasabb értéke a keleti megyerészek agglomerálódásával, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék magasabb értékei pedig feltehetőleg az ideiglenesen fővárosi költözők egy része visszaköltözéséből adódik. Erre a folyamatra is csak a népszámlálási adatok fognak részletes választ adni.

Bár Budapest szempontjából kedvező – az országos folyamatok egészét tekintve koránt sem egyértelműen pozitív jelenség, hogy Pest és Fejér megye kivételével minden megyében és minden vizsgált időszakban magasabb a Budapestre beköltözők, mint a fővárosból az odaköltözők száma.

A legnagyobb különbségek Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék adataiban vannak az alábbi oszlopdiagramon, ami jelzi e térségek romló népességmegtartó és alacsony népességvonzó képességét

2.-14. ábra: A Budapestről elköltözők és a Budapestre beköltözők megoszlása megyénként 1995-2009 között

2.2.2. A Budapesti Agglomerációban regisztrált népességváltozás területi különbségei

Budapest népessége 1980 óta 2.059 ezer fővel folyamatosan csökkent, az országos tendenciákkal megegyezően. Budapest népessége 1996 év elején 1.896 ezer, 1996 év végén 1.874 ezer, 2000-ben pedig 1.811 ezer fő volt. A 2001-2007. közötti években további 82 ezer fővel (éves átlagban 13.600 fővel) csökkent a népesség, ezzel 2007-ben elérte a mélypontot (1.696 ezer fővel). A csökkenés egyik oka az elveszületések számának elmaradása a halálozások számától, másik oka pedig a kilencvenes közepétől meginduló és felgyorsuló szuburbanizációval összefüggő elvándorlás, a negatív vándorlási egyenleg. A korábbi kedvezőtlen népesedési trend 2007-ben megfordult és az utóbbi 4 év során (2007-2011 között) Budapest lakónépessége ismét kismértékű növekedést mutatott, évente gyorsuló ütemben (2007-ben 6 ezer, 2008-ban már 10 ezer, 2010-ben pedig már 12 ezer fővel).

2011. január 1.-én a főváros lakónépessége 1.733.685 fő volt.

A fővárossal szemben az agglomerációs övezetben az elmúlt 10 év során - az odaköltözés és az elköltözés pozitív egyenlegének köszönhetően - összességében nőtt a népesség. A statisztikák szerint az övezet népessége 1996-ban 605 ezer fő, 2000-ben pedig 651 ezer fő volt. Összességében a két legutolsó népszámlálási időszak 1990-2001. között az agglomerációs övezet népessége 108 ezer fővel (éves átlagban 10.500 fővel)

nőtt, ami összességében ebben az időszakban 19%-os növekedést jelentett.

2001. február 1-én a népszámlálási adatok szerint 675.391 fő volt az övezet népessége. Ez a szám 2011. január 1-ig (10 év alatt) 817.373 főre növekedett, amely összesen 141.982 főt, éves átlagban pedig mintegy 14 ezer fő népességnövekedést jelent. Az időszak egészét vizsgálva megállapítható, hogy gyorsult a népesség növekedésének üteme, a 2001-2009 közötti időszakban 10.500 főről 14.450 főre növekedett. A legutóbbi évek statisztikai adatai szerint a folyamatos népességszám növekedés már nem egyértelműen jellemzi a térséget, 2010-ben az előző évekhez képest némileg kevesebb, 9700 fővel nőtt csak az agglomerációs övezet népessége. Ebben az övezet településeiből a Budapestre történő beköltözéseknek is szerepe van.

Ez az újabb népességnövekedés (10 év alatt évente egy kisvárosnyi népesség letelepedése) erőteljesen megterhelte az agglomerációs övezet települései intézményhálózatát, amelynek kapacitásbővülése a legtöbb helyen nem tudott lépést tartani a népességnövekedés dinamizmusával. A növekvő hiányok pótlása meghaladja a települések felhasználható fejlesztési forrásait, a mennyiségi hiányok pótlásának kényszere elveszi a forrásokat a minőségi fejlesztésektől, amely sajátos agglomerációs konfliktust generál a helyben élők és a betelepülők között. Az agglomeráció néhány településéből ebben az időszakban már többen költöznek el, mint ahányan odaköltöztek, illetve növekszik a külföldről betelepülők száma is.

Az agglomerációs övezet népessége összességében - fenti változások eredményeként - 2011. január 1-én 817.373 fő, az egész Budapesti agglomeráció népessége pedig 2.551.058 fő volt.

Az elmúlt időszakban rögzített népességszám változás alapján elmondható, hogy a szuburbanizáció, illetve az ebből adódó népességszám változás nem egyforma mértékben érintette a városkörnyéki térségeket és településeket.

2.-15. táblázat: A népesség területi elhelyezkedésének változása a Budapesti agglomeráción belül

A kistérségek	A népesség száma (fő)		A kistérség népességének aránya az agglomeráció népességén belül (%)		A változás mértéke 2001-2011 között
	2001-ben	2011-ben	2001-ben	2011-ben	
Budaörsi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	70.289	88.945	2,9	3,5	+0,6
Dunakeszi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	65.708	82.953	2,7	3,3	+0,6
Érdi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	86.550	102.045	3,5	4,0	+0,5
Gödöllői kistérség agglomerációhoz tartozó települései	84.752	100.249	3,5	3,9	+0,4
Gyáli kistérség agglomerációhoz tartozó települései	37.662	41.093	1,5	1,6	+0,1
Monori kistérség agglomerációhoz tartozó települései	54.846	64.087	2,2	2,5	+0,3
Pilisvörösvári kistérség agglomerációhoz tartozó települései	57.046	69.013	2,3	2,7	+0,4
Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó települései	83.898	109.847	3,2	4,3	+1,1
Szentendrei kistérség agglomerációhoz tartozó települései	67.489	79.494	2,8	3,1	+0,3
Váci kistérség agglomerációhoz tartozó települései	43.511	44.691	1,8	1,8	0,0
Veresegyházi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	23.643	34.956	1,0	1,4	+0,4
Budapest Főváros	1.777.921	1.733.685	72,5%	67,9%	- 4,6
Az agglomerációs övezet települései	675.394	817.373	27,5%	32,0%	+4,5
Budapesti Agglomeráció települései összesen	2.453.315	2.551.058	100%	100%	

A Budapesti agglomeráción belüli népesedési folyamatok eredményeként (összességében növekvő népességszám mellett) a Fővárosban élők aránya 72,5%-ról 67,9%-ra csökkent, míg az övezetben élők aránya 27,5%-ról 32,0%-ra nőtt. Összességében az agglomerációban élők mintegy 2/3-ának lakóhelye a Főváros, az 1/3-ának pedig az agglomerációs övezet Pest megyei települései.

2.2.3. A legutóbbi évek változó demográfiai trendjei és azok területi vonatkozásai

A legutóbbi két év változásai - mint azt az alábbi számsorok is jelzik - az általános trendek megváltozásáról, illetve a folyamatok térségileg és területileg még inkább differenciáltabb alakulásáról tudósítanak.

2007-ben 755 ezren éltek Pest megye agglomerációhoz tartozó településein. A városkörnyéki népesség 2007-2009 között további 36 ezer fővel, (évente 18 ezer fővel) egy kisváros népességének megfelelő számmal nőtt. Az éves növekedés dinamizmusa 15 százalékponttal meghaladta a megelőző 4 évben regisztrált átlagos növekedési értéket (15.600 főt). 2009-2011 között viszont már csak 26 ezer fővel nőtt két év alatt a településgyűrű népessége, ami egyértelmű visszaesés a megelőző kétéves, 2007-2009 közötti időszakhoz képest.

A települési adatok vizsgálata, illetve az időbeli tendenciák részletes elemzése rámutat néhány új jelenségre is. Ezek:

- a belső agglomeráció népességnövekedése felgyorsulására, egyes településekben a népességnövekedés dinamizmusa további, a korábbinál még erőteljesebb növekedése,
- máshol, - különösen a fővárostól távolabb fekvő és nehezebben megközelíthető településekben - a korábban mért népességnövekedés dinamizmusa csökkenése,
- illetve néhány település vonatkozásában a korábbi népességnövekedés csökkenésbe fordulása.

A városkörnyék egészének erőteljes - bár legutóbbi években lassuló mértékű - növekedése a városból való kiköltözésen túl egyre erőteljesebben táplálkozik a távolabbi országrészekből, illetve e térség távolabbi településeiből a főváros közelébe beköltöző jelentős számú népességből. (Ennek településsoros adatai azonban csak a népszámlálási években állnak rendelkezésre.)

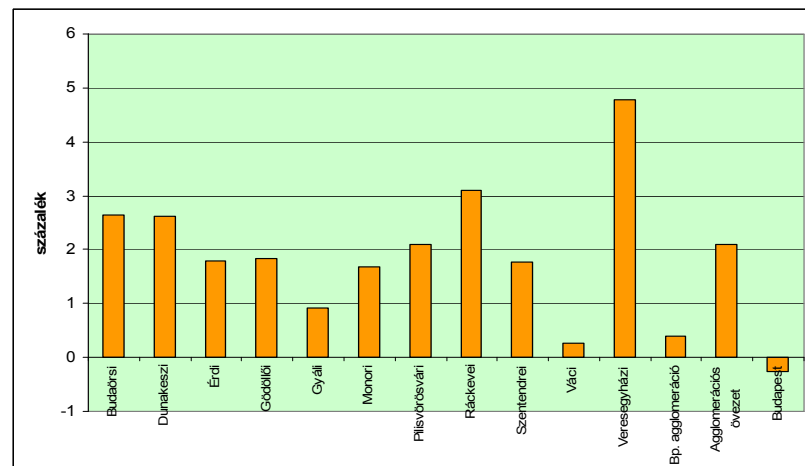
Jelentős különbségek tapasztalhatóak a népességnövekedés mértékében az egyes agglomerációs települések között is.

Egyes vizsgálatok eredményei („A Budapesti agglomeráció kiterjedésének változása”. Tóth Géza, 2010. PESTTERV Kft) azt mutatják, hogy folyamatosan bővül azon települések köre, amelyek demográfiai-, foglalkoztatási- és más mutatóik alapján a budapesti agglomerációhoz tartoznak annak ellenére, hogy a

kiemelt térség hivatalos határai az elmúlt időszakban nem változtak. Tehát nemcsak a hivatalos agglomeráció népessége nő, hanem Közép-Magyarországon bővül az a tér, amely az agglomerálódási folyamattal jellemezhető.

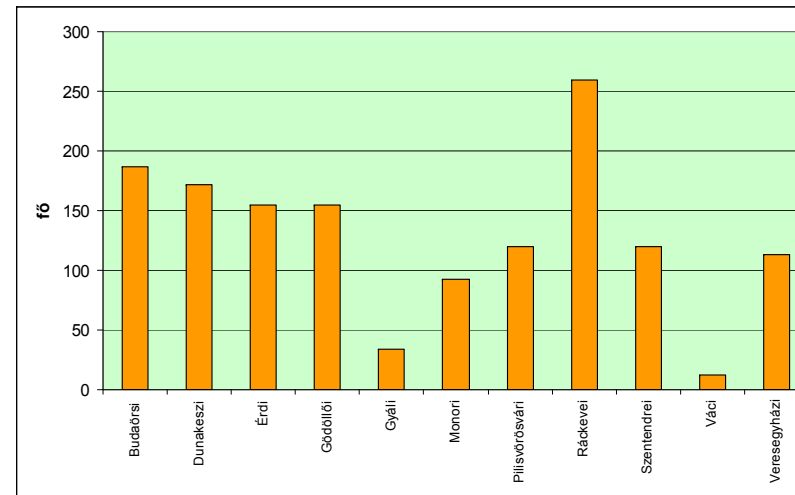
Összességében az is megállapítható, hogy a Budapest körüli (indirekte a területhasználat alakulásával is összefüggő) népesedési folyamatok trendjei hasonlóak ahhoz, ami Európában a nagyvárosi térségekben lezajlanak.

2.-16. ábra: A lakónépesség növekedésének átlagos évi üteme százalékban a 2001-2011 közötti időszakban

Az agglomerációs övezet által érintett kistérségek agglomerációba tartozó településeinek dinamizmusa a Veresegyházi kistérségben a legnagyobb. Itt 5 százalékos mértékben nőtt a népesség, ami 10 ezer főt meghaladó új lakót jelent. Abszolút értékben a legnagyobb növekedés a Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó településeiben volt, ahol 25.949 fővel nőtt a népesség, ami 3,1 százalékos dinamizmust jelent. A legcsekélyebb növekedést a Váci kistérség mutatja, ahol a csupán 0,3 százalékos növekedés alig 1200 fő többletnépességet rejt.

2.-17. ábra: A lakónépesség növekedésének átlagos évi nagysága az egyes kistérségek agglomerációhoz tartozó településeiben a 2001-2011 közötti időszakban

A 2005 utáni időszakban nem egyszerűen növelte népességét, de a növekedés dinamizmusát is növelte az eddig is **120% feletti népességnövekedést** mutató Csomád, Telki és Üröm. Fenntartotta ezt a növekedési dinamizmust Diósd, Veresegyház, Szada, Szigetszentmiklós, Pilisjászfalu és Pócsmegyer.

A korábbi időszakban 115-120 %-os növekedési értéket mutató Herceghalom, Leányfalu és Szigethalom növelte a növekedési dinamizmusát.

A 2001-2005 között **110-115 %-os növekedési értéket mutató** települések közül a lakónépesség növekedésének dinamizmusát 2007-2008 között:

Tovább növelte	Szinten tartotta
Biatorbágy Csömör Nagytarcsa Órbottyán Szigetszentmiklós	Budajenő Délegyháza Mogyoród Páty

A 105-110 %-os növekedési értéket mutató települések közül a lakónépesség növekedésének dinamizmusát 2005 után:

Tovább növelte	Szinten tartotta
Budaörs Dunavarsány Érd Felsőpakony Halásztelek Pécel Piliscsaba Solymár Kistarcsa	Göd Majosháza Pilisborosjenő Pilisszántó Sóskút Szentendre

Település	2007	2008	Település	2007	2008
Budaörs	27 004	27 665	Göd	16 951	17 271
Dunavarsány	6 674	6 872	Majosháza	1 365	1 416
Érd	62 408	63 077	Pilisborosjenő	3 475	3 460
Felsőpakony	3 282	3 351	Pilisszántó	2 365	2 433
Halásztelek	8 199	8 413	Sóskút	3 146	3 130
Pécel	14 328	14 678	Szentendre	24 620	24 938
Piliscsaba	7 466	7 692			
Solymár	9 865	9 983			
Kistarcsa	10 230	10 557			
Szigethalom	15 481	15 970			
Veresegyház	14 310	15 079			

BUDAPEST VÁROSFELJESZTÉSI KONCEPCIÓJA

A korábban 100-105 %-os értéket mutató települések közül a lakónépesség növekedésének dinamizmusát 2005 után:

Tovább növelte			Szinten tartotta		
Budakeszi Diósd Dunaharaszti Dunakeszi Écsér Gödöllő Nagykovácsi Sződliget Taksony Tök Üllő Vecsés Visegrád			Budakalász Sződ Pilisvörösvár		
Település	2007	2008	Település	2007	2008
Budakeszi	13 590	13 779	Budakalász	10 171	10 134
Diósd	7 889	8 302	Sződ	3 091	3 180
Dunaharaszti	18 356	18 889	Pilisvörösvár	13 269	13 307
Dunakeszi	32 768	34 936			
Écsér	3 471	3 534			
Gödöllő	32 495	32 907			
Nagykovácsi	5 726	6 092			
Sződliget	4 408	4 463			
Taksony	6 247	6 339			
Tök	1 429	1 398			
Üllő	10 423	10 631			
Vecsés	19 691	20 135			
Visegrád	1 841	1 840			

Az agglomerációs övezethez tartozó települések közül 22 olyan település van, ahol 2005 után ugyan tovább nőtt a népesség, de a növekedés dinamizmusa csökkent. E települések (a korábban regisztrált népességnövekedés szerinti csoportosításban:

a 2001-2005 között regisztrált népességnövekedés szerint			
115-120%-os növekedés	110-115%-os növekedés	105-110%-os növekedés	100-105%-os növekedés
Erdőkertes	Kisoroszi Pusztazámor Tahitótfalu Tinnye Zsámbék Kerepes	Csobánka Fót Gyömrő Isaszeg Maglód Perbál Pomáz Pilisszentlászló Százhalombatta Tárnok Törökbálint	Gyál Ócsa Pilisszentkereszt, Pilisszentiván

Mindössze 1 olyan agglomerációs települést (*Alsónémedit*) regisztráltunk, ahol a korábbi évek minimális népességcsökkenését az elmúlt években a népesség növekedése váltotta fel.

Az agglomerációs gyűrű települései közül mindössze 1 településen tapasztalható hogy 2005-2007 között az azt megelőző időszak népességnövekedése csökkenésbe fordult át. Ez a település Dunabogdány volt. 2007 óta ismételen nő Dunabogdány népessége.

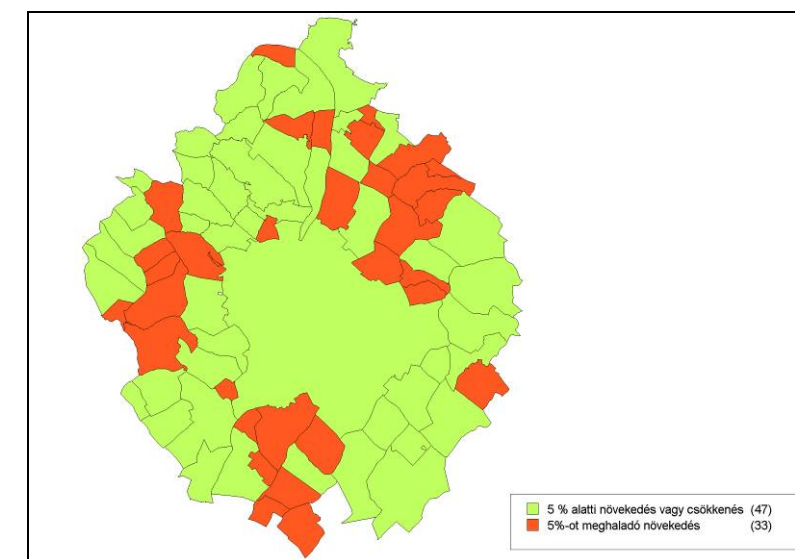
Az agglomerációs övezetben egyedül Vácon csökkent a 2005-2007 közötti években a népességfogyás dinamizmusa, és erősödött a város népességmegtartó és vonzó képessége.

A népességnövekedés, illetve csökkenés dinamizmusában bekövetkezett - fent bemutatott - változások azt jelzik, hogy a korábbi években készült népességprognózisokat felül kell vizsgálni - és bár néhány év adatából nem lehet levonni hosszú távú következtetéseket - a változások irányának, a változás által érintett térségek kiterjedését mindenképpen figyelembe kell venni a prognózisok aktualizálása során.

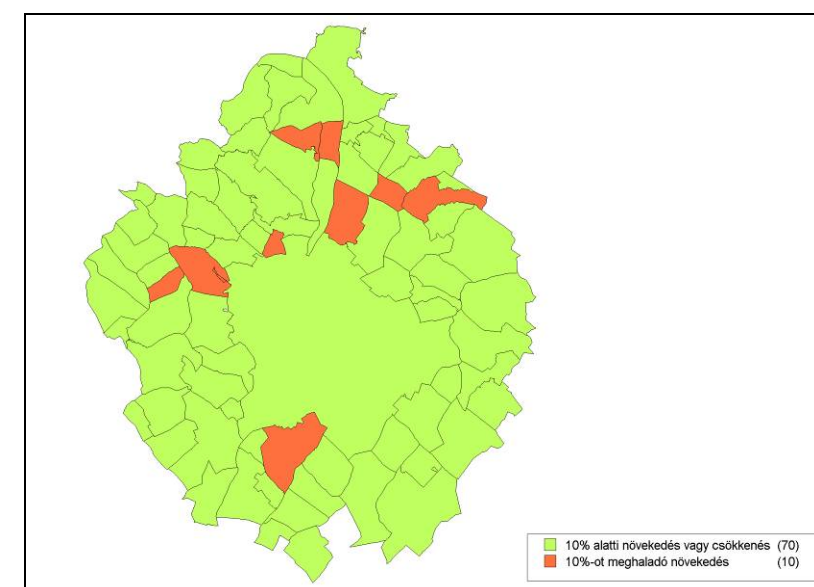
Fentiek szerint tehát az agglomerációs övezethez tartozó települések közül 33 település a korábbi (2001-2005 közötti) időszakhoz képest a következő két éves időszakban (2005-2007

között) tovább növelte népességnövekedésének dinamizmusát. A legutóbbi két év (2007-2009) változásai tekintetében az alábbi megállapítások tehetők. Az elmúlt két év (2007-2009) során 33 agglomerációs település népessége növekedett az 5 %-os ütemet meghaladóan, és közülük majdnem minden harmadik, pontosan 10 település - Csomád, Dunakeszi, Leányfalu, Nagykovácsi, Pócsmegyer, Remeteszőlős, Szigetszentmiklós, Telki, Üröm és Veresegyház - lakónépessége növekedett a 10%-ot is meghaladó mértékben.

2.-18. ábra: A lakónépesség változásának üteme 2007-2009 között (százalékban) - az 5%-ot meghaladó mértékben növekvő települések

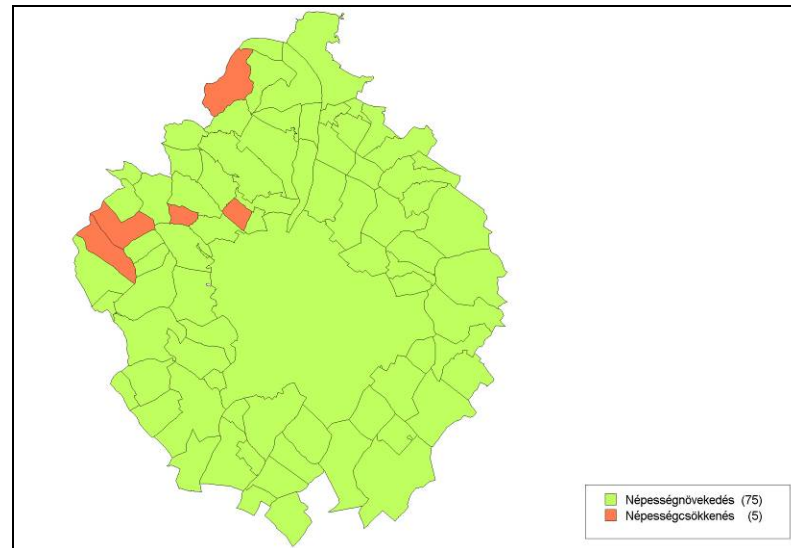

2.-19. ábra: A lakónépesség változásának üteme 2007-2009 között (százalékban) - a 10%-ot meghaladó mértékben növekvő települések

Ugyanebben a 2007-2009 közötti két éves időszakban mindössze 5 olyan település volt, amelynek csökkent a lakónépessége (Perbál, Pilisborosjenő, Pilisszentkereszt, Tök és Visegrád). A csökkenő népességű települések mind kistérsülésnek számítanak, így a népességfogyásuk térségi összehasonlításban mérve nem számottevő, hiszen településenként néhány tucat fő passzívumról van csupán szó.

2.-20. ábra: Csökkenő népességű települések 2007-2009 között

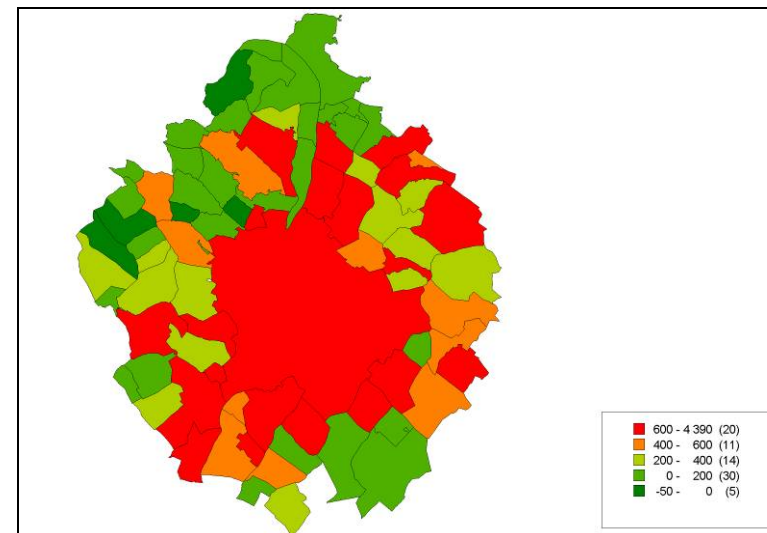

2007 és 2009 között - a legutóbbi két év alatt - a Budapesti Agglomeráció népessége 51.967 fővel növekedett. Ezen belül Budapest lakónépessége 16.082 fővel nőtt. Az agglomerációs övezet településeinek népessége pedig összesen 35.885 fővel gyarapodott. Ez egyértelműen jelzi, hogy 2007-ben a trend megfordulni látszik, és már a statisztikai adatok szintjén is kimutatható Budapest népességfogyásának megállása, sőt az elmúlt két év már a növekedésé. Ezzel párhuzamosan az agglomerációs övezet településeinek nagy többségében is - 5 település kivételével - növekszik a népesség. Ebből egyrészt a főváros és az agglomerációs gyűrű közötti folyamatos népességcserére következtethetünk, másrészt arra, hogy a népesség növekedésének utánpótlása az agglomeráción kívüli területekről érkezik.

2007-2009 között Budapesten 16.082 fővel nőtt a népesség, ami egy Gyömrő vagy Pomáz nagyságú település lélekszámának felel meg. Az agglomerációs gyűrű települései közül a legnagyobb lakossággal Dunakeszi (4.385 fő) Szigetszentmiklós (3.163), Veresegyház (1.503 fő), Budaörs (1.268 fő) Érd (1.261 fő), Dunaharaszti (1.135 fő), Gödöllő (1.080 fő) népessége növekedett a 2007-2009 közötti két év alatt. A legtöbb új lakost

regisztráló települések a Budaörsi és az Érdi, valamint a Dunakeszi, Veresegyházi és Gödöllői kistérségekben vannak. A Dunakanyar és a Pilis településeiben a népesség stagnálása, vagy csak minimális növekedése jellemző.

2.-21. ábra: Lakónépesség változása 2007-2009 között (főben)

► BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLET-FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

(A Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja – 2007. július)

(ÉS PROGRAMJAI TÉRSÉGRE VONATKOZÓ CÉLKITŰZÉSEI)

A Budapesti Agglomeráció fejlesztési Konceptiója megállapítja, hogy a fejlődés egyik legfőbb gátját továbbra is a kiegyensúlyozott térszerkezet hiánya jelenti. Ezért a koncepció kiemelt feladatának tekinti a térszerkezet fejlesztését, valamint kiegyensúlyozott és strukturált térszerkezet kialakítását.

A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Konceptiójának legfőbb mondanivalója az, hogy Budapest és a körülette lévő agglomerációs gyűrű együttműködő térségként fejlődhet a legjobban.

Ahhoz, hogy a térség különféle szerepei a legnagyobb hatékonysággal működjenek, a koncepció megállapításai szerint az alábbiakra van szükség:

- a várostérségnek a koordinált, harmonikus és vonzó kiépítése, a különböző funkciók optimális elhelyezésével
- a térséghez a fejlett nyugat-európai térből és a globalizálódó világból közvetlenül idevezető infrastruktúrák, kapcsolatok, intézmények fejlesztése, a kapu-szerep optimális kiépítéséhez.
- a térségből a nagyrégió felé vezető kapcsolatok (és ezeknek az országon belüli városok/régiók felé vezető részletei) kiépítése, rendbehozatala, fejlesztése, a híd-szerep kiépítése.

A nemzetközi lehetőségekből és a hazai/helyi keresletre való reagálásból felépítendő stratégia a budapesti térséget egy újfajta gazdaság-irányítói és stratégiai döntéshozói szerepet betöltő „cseretérre” szeretné kifejleszteni.

A kiegyensúlyozott térszerkezet fejlesztése az alábbi alapelvek szerint került kibontásra:

- mennyiségében és minőségében is megfelelő területkínálat biztosítása,
- a fejlesztések területi koncentrációja az urbanizált területekre,

- o a szabad területek megfelelő hasznosításának megtalálása,
- o a decentralizált koncentráció alapján új típusú munkamegosztás

A BAFT koncepció célkitűzéseivel kapcsolódóan a térszerkezet fejlesztésére kidolgozott programok célja:

- o A térség sajátosságainak, karakterének megfelelő és a területfejlesztési koncepció céljainak megvalósulását elősegítő térszerkezet kialakítása.
- o Fenntartható és működőképes területi struktúra létrehozása.
- o A térség egésze, vagy szektora számára jelentőssé tehető „kitüntetett” pontok helyszínné válásának elősegítése.
- o Az áramlást biztosító kapcsolati rendszerek fejlesztése.

Az agglomeráció legfontosabb alprogramjai:

- o A fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározására, kialakítására,
- o az urbanizált centrumok, alközpontok rendszerének kialakítására, valamint
- o az örökség helyek kialakítására vonatkozó program.

► Budapest és városkörnyéke funkcionális kapcsolatainak alakulása

Budapest és környéke funkcionális kapcsolatrendszere sokoldalú és bővülő. Mint azt a Budapesti agglomeráció területrendezési tervről szóló hatályos törvény indoklása is tartalmazza „az agglomeráció a fővárost és a városkörnyéki agglomerálódó településeket egyaránt magában foglaló - múltjában, jelenében és jövőjében – egymással sok szállal kapcsolódó, egymásra utalt, de közigazgatásilag megosztott térség”. A Főváros és városkörnyéke szoros funkcionális kapcsolata a lakó-munkahelyi kapcsolatokról, az ebből következő közlekedési kapcsolatokról a foglalkoztatáson, az oktatáson, az egészségügyi ellátáson, a műszaki infrastruktúra rendszerek kapcsolatain, valamint a rekreáción át a környezetvédelemig a mindennapi élet majd minden területét érinti.

Ezt a kapcsolatrendszert az 1990-es évektől kezdődően már sokkal kevésbé a korábbi egyoldalúság (a fővárosi munkahelyek és a városkörnyéki lakóhelyek miatti egyirányú ingázás), mint a funkcionális kapcsolatos körének bővülése, a többoldalúság és a többirányúság jellemezte. Az elmúlt évtizedekben olyan jelentős változások következtek be a népesség és a gazdaság területi elhelyezkedésében, város és környéke funkcionális kapcsolataiban, amit a Főváros új városfejlesztési koncepciója kidolgozásánál is célszerű figyelembe venni, mivel a városhatár közigazgatási szempontból elhatárolja ugyan a teret, de a valós térségi-, területi kapcsolatokat és összefüggéseket nem osztja meg. Budapest fejlődésének alakulása kihat a városkörnyék potenciáljai alakulására és fordítva is a városkörnyéki változások és tendenciák feltétlenül figyelemre méltók és befolyásolók a Főváros fejlesztési célkitűzései meghatározásánál. Ez csak a főváros és környéke összehangolt tervezésével valósítható meg.

Az elmúlt évtizedek változásainak jelentős kihatása volt úgy a térségben élő népesség térbeli elhelyezkedése változására, mint az infrastruktúra hálózat fejlődésére, az ellátást biztosító intézményhálózat igénybevételére. A térbeli változások fő oka a szuburbanizáció volt, amelynek során a fővárosi lakosok egy része a városkörnyékre települt (lakóhelyi szuburbanizáció) illetve egyes fővárosi munkahelyek, gazdasági egységek egy része kitelepült a városkörnyékre, illetve az új munkahelyek helykiválasztása és létrehozása során a városkörnyéki, a zöldmezős beruházások előnybe kerültek (gazdasági – munkahelyi – szuburbanizáció).

► Lakóhelyi szuburbanizáció

E folyamatot a lakosság egy részénél

- o a fővárosi lakásokkal és lakóköznyezettel való elégedetlenség,
- o a vidéki életformát lehetővé tevő kertesi családi házak iránti igény,
- o a költözéseket lehetővé tevő fizetőképes kereslet bővülése,
- o az agglomerációs településekben a telek és lakáskínálat gyors bővülése,
- o valamint a szabad ingatlanpiac kialakulása

motiválta. A szuburbanizáció erősödésének jelentős lökést adott Budapesten a tanácsi bérlakások privatizációja, e lakások magántulajdonba kerülése. E fővárosi lakások ingatlanértéke lehetőséget adott arra, hogy csereértéket képezzen adott szektorban városkörnyéki családi házak vásárlásához, kedvező hitelkonstrukciók esetén építéséhez.

Ebben az időszakban a városkörnyéki települések önkormányzatainak többsége támogatta a lakónépesség gyors növekedését, mert még viszonylag magas volt a helyben maradó személyi jövedelemadó mértéke, ami a jobban kereső rétegek letelepedése esetén jelentős helyi adóbevételek növekedését ígért. Ebből a bevételből és a remélt állami forrásokból tervezték finanszírozni az önkormányzatok az ellátó infrastruktúrák és intézmények szükségessé váló kapacitásbővítését, valamint a települések olyan irányú fejlesztését, amely az ott élők, és a betelepülők számára egyaránt biztosítja majd az elvárt minőségi lakóköznyezetet és intézményi ellátást. Ebben az időszakban egyrészt a közösségi közlekedés fejlesztésének ígérete, illetve az akkor még viszonylag alacsony üzemanyagárak tömegek számára tette vállalhatóvá a városkörnyékre költözést, az ingázást.

Ebben az időszakban a Főváros lakónépessége évente egy agglomerációs kisváros népességével (15-20 ezer fővel) csökkent, aminek oka az élve születés és a halálozás arányának kedvezőtlen alakulása mellett a szuburbanizáció felgyorsulása volt.

A személyi jövedelemadó bevételek helyben maradó részének folyamatos csökkenése, a beköltözők által megvalósított és vállalt infrastruktúra fejlesztések alacsony aránya, az állami források szűkülése együttesen azt eredményezték, hogy egyre nagyobbra nyílt az „olló” az ellátandó népesség igényei és az

ellátást biztosító műszaki infrastruktúra hálózatok és az ellátó (alap és közé fokú) intézmények kapacitásai között. A fejlesztéshez hiányzó forrásokat az érintett önkormányzatok többsége a helyi gazdaság erőteljesen támogatott fejlesztésével (az ezzel együtt járó helyi iparüzési adóbevételek növelésével), illetve a helyben lakóknak is többlet foglalkoztatási lehetőséget biztosító új munkahelyek teremtésével (ezzel a családok megélhetése javításával) tervezte biztosítani. Ez a fejlesztési koncepcióváltás jelentős lökést adott egyrészt a gazdaság szuburbanizációjához, másrészt a városkörnyéki települések helyi gazdasága fejlődéséhez. Jelentősen bővültek a műszaki infrastruktúra kapacitások (elsősorban a szennyvízelvezetés, tisztítás vonatkozásában valamint a távközlés fejlesztésében születtek kiemelkedő eredmények). Elsősorban az ellátó mikro térségi központokban és a 10 ezer főt meghaladó népességű kertvárosokban – új általános iskolák, középiskolák, egészségügyi központok, utóbb új óvodák létesítésével - jelentősen javult a népesség ellátása. A fejlődés azonban szinte sehol sem volt olyan ütemű, amely a folyamatos népességnövekedéssel együtt járó többletigényekkel lépést tudott volna tartani. Többek között ennek felismerése vezetett oda, hogy a települések többsége megváltoztatta korábbi fejlesztési prioritásait, már nemcsak hogy nem támogatják, de sok településen - a maguk korlátozott eszközeivel - korlátozzák is a lakónépesség további bővülését szigorú feltételeket szabva a további lakásépítési projektek megvalósításának. (Az előző évtizedekben lakásépítésre átsorolt és építési jogosultságokkal is felruházott területek nagy kiterjedése miatt e területen korlátozott a települések mozgástere.)

Ebben az időszakban – a megvalósult közlekedésfejlesztési nagyberuházások ellenére - nem hogy javultak volna a közlekedés feltételei, de érezhetően romlottak (elsősorban a közösségi közlekedési beruházások lassulása, a motorizáció növekedésével összefüggésben a zsúfoltság fennmaradása, az eljutási idők növekedése, az üzemanyagárak drasztikus növekedése miatt).

A lakossági elégedettségre, illetve a költözési szándékok alakulására vonatkozó szociológiai vizsgálatok eredményei ennek is köszönhetően csak Budapesten és a fejlett agglomerációs településekben számolnak be lakóhelyi elégedettség növekedéséről, a többi városkörnyéki településen az elégedetlenség fokozódásáról, a költözési szándékok emelkedéséről szólnak. Az elégedettség növekedéséhez, a városkörnyékre való költözési szándékok csökkenéséhez a Főváros vonatkozásában feltételezhetően az is hozzájárult, hogy

az elmúlt évtizedben jelentős mennyiségű, valós társadalmi igényt kielégítő lakás épült Budapesten – gazdagítva a kínálatot - a belső kerületekben a rehabilitáció és a városrészeket élhetőbbé tevő közterület megújítási programok is folytatódtak. Ezek a változások, valamint az ingázás feltételeinek romlása együttesen csökkentették a városkörnyéki lakás iránti igényeket. A feltételek folyamatos változása miatt az utóbbi években jelentősen lassult a szuburbanizáció, amihez természetesen a gazdaság egészének válsága, a vele együtt kialakuló hitelválság is számottevően hozzájárult.

Eközben Budapestnek az országra és várostérségére gyakorolt vonzása fennmaradt, aminek következtében sajátos népességcsere zajlik az országban és a térségben. Képzettebb, fiatalabb, aktívabb rétegek költöznek a fővárosba és városkörnyékére az ország távolabbi térségeiből (a KSH adatai szerint legtöbbször Borsod-Abaúj és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékből). A Fővárosba beköltözők között legnagyobb számban évről évre a korábban Pest megyei lakosok vannak, ami a lakóhely változások összetettségére utal, (tehát a változások közel sem írhatók le a szuburbanizációval és mértéke változásával). E közben a fővárosból és a fejlett városkörnyékről azok a többnyire idősebb, képzetlenebb, alacsonyabb jövedelmű rétegek, (akik nem tudják megfizetni a városi élet magasabb költségeit) költöznek el a fővárostól távolabb fekvő, kevésbé fejlett (és e miatt alacsonyabb ingatlanárral is jellemezhető) városkörnyéki településekre vagy az ország távolabbi régióiba. (A népesség térbeli mozgásáról a 2011 évi népszámlálás részletes eredményei fognak majd tudósítani, a fő tendenciák azonban a KSH által publikált évenkénti adatokból és azok változásából is kiolvashatók.)

Ez a népességcsere, illetve a vándorlási egyenleg Budapest vonatkozásában 2007 óta már minden vonatkozásban pozitív egyenlegű és hatású. A legutóbbi években a pozitív vándorlási egyenlegnek köszönhetően már a Főváros lakónépessége bővül évente egy agglomerációs kisváros népességével.

► A gazdaság szuburbanizációja, a városkörnyéki gazdaság bővülése

A gazdaság szuburbanizációja, fővárosi cégek és tevékenységek kitelepedése (és ennek a fogadóoldali támogatása) csak egyik oka a városkörnyék gazdasága gyors fejlődésének. Az igazi ok a település- és gazdaságföldrajzi tényezőkben:

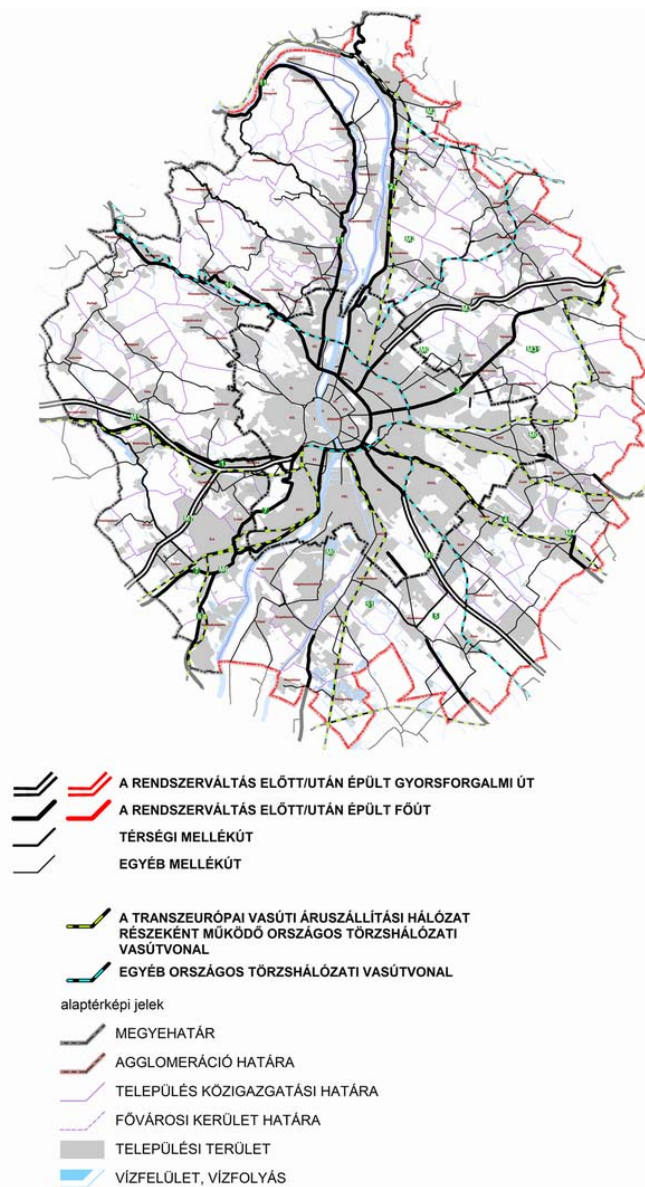
- a városkörnyéki területek kiváló megközelíthetőségében, elérhetőségében,
- az előkészített (vagy legalább a gazdasági funkcióra átsorolt) területek nagy kínálatában,
- a városkörnyéken a földárak és a telekárak alacsonyabb szintjében,
- a zöldmezős beruházások relatív alacsonyabb költségeiben,
- az egyszintű önkormányzati struktúrában az engedélyezési eljárások egyszerűségében

keresendő.

Az elmúlt évtizedekben olyan jelentős közlekedésfejlesztési beruházások valósultak meg, amelyek átrendezték a teret, korábban nehezen megközelíthető városkörnyéki területeket tették fejlesztésre alkalmassá. E beruházások közül a legjelentősebbek az M0 autópálya DNY-i, D-i majd K-i szektorainak megvalósítása, az M2 autótú kiépülése, az M3 és az M5 autópályák térségen kívüli továbbépítése, az M6 megépítése, a 4-es és az 51-es utak fejlesztése. Elsősorban e fejlesztéseknek köszönhető, hogy a városkörnyéki területek elérhetősége nemcsak a Főváros irányából javult, de az ország távolabbi térségeiből, illetve nyugat és délkelet Európa irányából is. Ennek eredménye, hogy e főváros közeli területek országos összehasonlításban is a gazdaságfejlesztés elsődleges célterületeivé váltak.

(Alábbi ábra a térség közúti közlekedési hálózatán belül pirossal emeli ki a térstruktúrát és a térségi kapcsolatrendszert jelentős mértékben átalakító, az elmúlt évtizedekben megvalósult elemeket.)

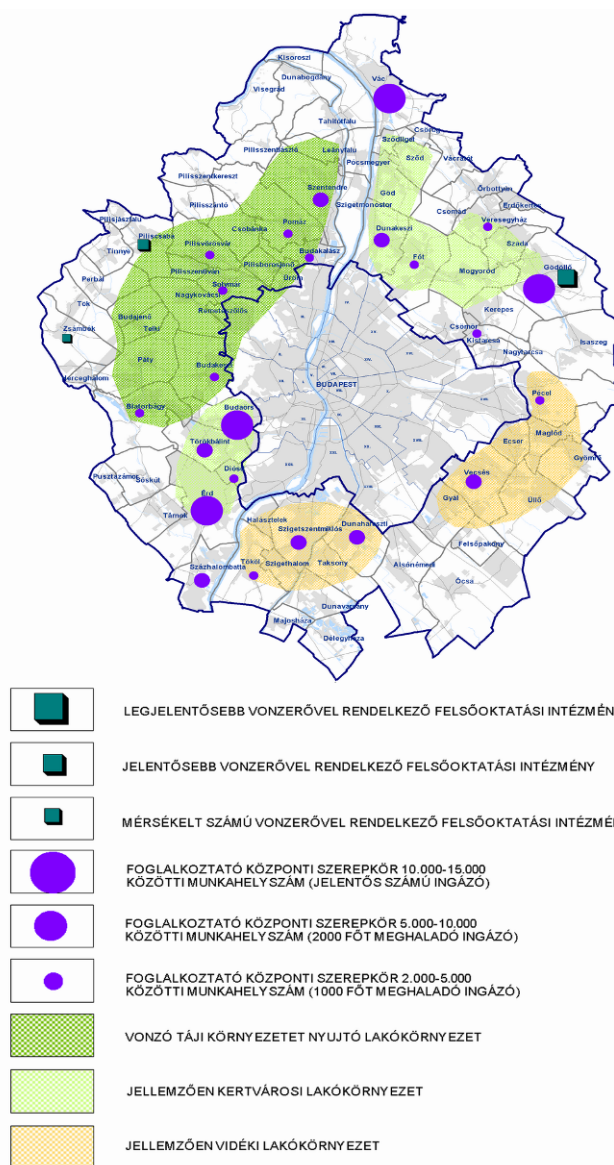
2.-22. ábra: Budapesti agglomeráció közlekedési hálózata

Az elmúlt évtizedekben sem a fejlesztések támogatásának állami (vagy térségi) differenciálásában, sem a rendezési szabályokban nem érvényesültek olyan elemek, amelyek a zöldmezős fejlesztésekkel szemben valós előnyt biztosítottak volna a területtakarékos barnamezős megoldásoknak, illetve a területhasználatok intenzitásnövelésének. Az új fejlesztési területek kijelölését korlátozó 2005-ben elfogadott agglomerációs törvény is bizonyos vonatkozásban megkésettnek minősíthető, mert az esetenként elhibázott és túlméretezett területátörölásokat visszamenően nem tudta kezelni, de legalább az újabb korlátlan – és a térségi vizsgálat szerint számos esetben indokolatlan - területnöveléseknek korlátot és keretet tudott szabni.

E folyamatok együttes eredményeként a városkörnyék gazdasága jelentősen fejlődött, az agglomerációs települések funkciógazdagsága bővült intézmény ellátottságuk javult, ezzel közvetve a fővárosi munkahelyekre, intézményekre és hálózatokra való rászorultság kis mértékben csökkent. A fejlesztések eredményeként az agglomeráció funkcionális központjai (melyek rendszerét az alábbi ábra a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005-ös törvény 2011-es módosítását előkészítő szakmai anyagok szerint mutatja) egyre inkább képesek azoknak a mikro térségi és térségi központi funkcióknak a betöltésére, amelyeket fejlesztési dokumentumaikban előirányoztak.

2.-23. ábra: Budapesti agglomeráció oktatási intézményei, foglalkoztatási központjai

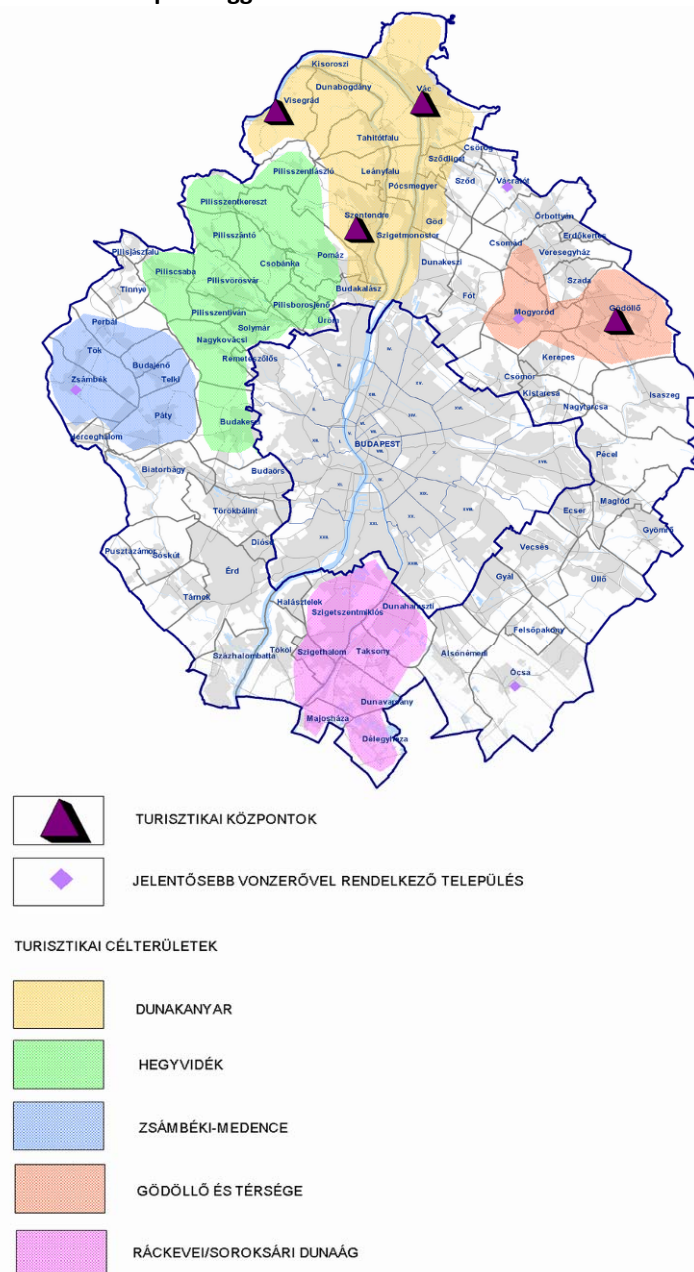
A városkörnyéki települések intézményfejlesztésének ellenére még erőteljes a főváros ellátó intézményeinek igénybevétele elsősorban a kórházi ellátás vonatkozásában és csökkenő mértékben ugyan, de a középiskolai oktatás vonatkozásában is.

Mindeközben a városkörnyék is számos – és bővülő – szolgáltatást nyújt a főváros, illetve annak lakói számára. Ezek között legjelentősebbek

- o a foglalkoztatási lehetőségek, városkörnyéki munkahelyek (elsősorban a térség fejlődő foglalkoztatási központjaiban)
- o vidéki életmód és a zöldebb környezet lehetőségét nyújtó alternatív lakóhelykínálat
- o a felsőoktatási képzési lehetőségek (kiemelten Gödöllő, Piliscsaba egyetemei, Szentendre és Zsámbék felsőfokú oktatási intézményei)
- o a választékbővítést jelentő speciális középfokú oktatási intézmények (Vác, Szentendre)
- o a turizmus városkörnyéki központjai (Szentendre, Gödöllő, Visegrád, Vác) és létesítményei (Hungaroring, Skanzen, Dunakeszi golfközpont)
- o a rekreáció, szabadidő eltöltés alternatív – városkörnyéki - lehetőségei
 - o városkörnyéki turisztikai erdők a Pilisben, a Budai hegyekben és a gödöllői dombvidéken,
 - o a Dunakanyar jobb és bal parti rekreációs sport és üdülőterületek,
 - o a Soroksári- Ráckevei Duna menti és a volt kavicsbánya tavak térségi üdülőterületek, sport és szabadidős szolgáltatások.

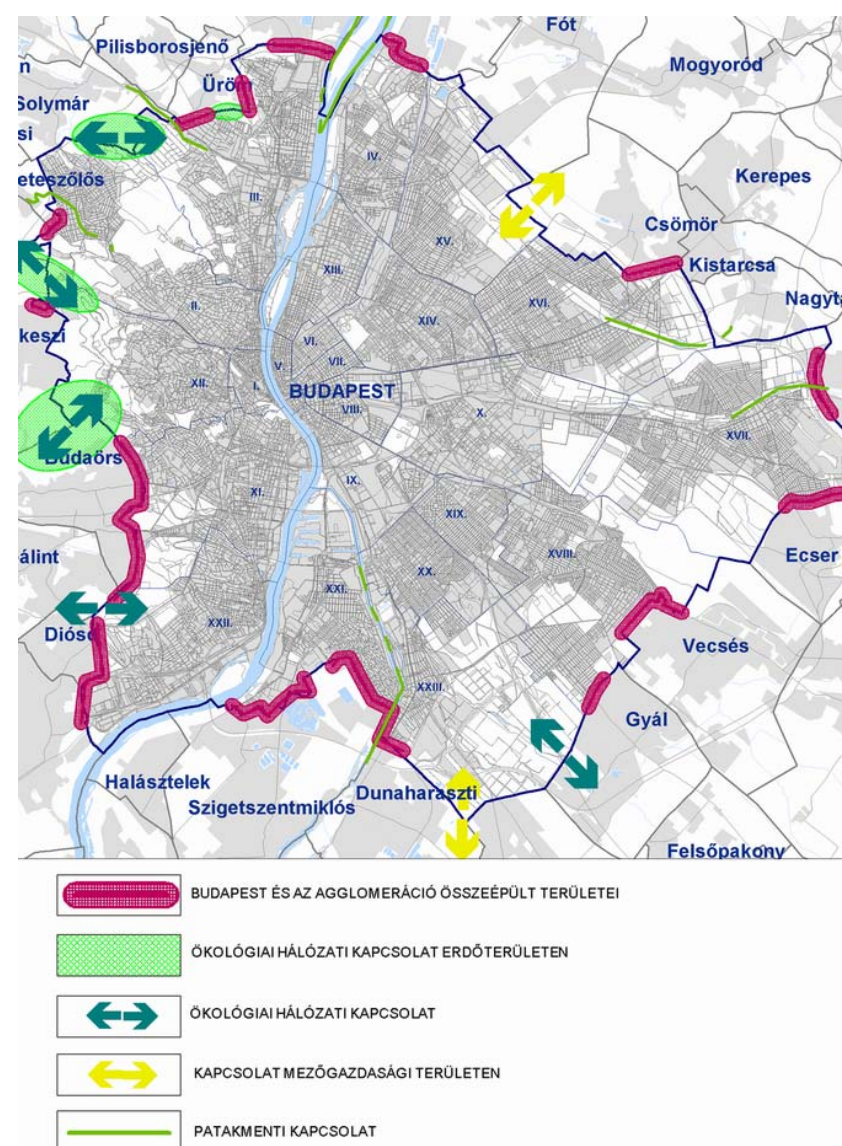
BUDAPEST VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

2.-24. ábra: Budapesti agglomeráció turisztikai célterületei

A térségben az elmúlt évtizedekben bekövetkezett változások jelentős mértékben meghatározzák Budapest térségi fejlesztettségének kereteit. Az alábbi ábra jelzi azt, hogy a városhatár mentén – a települési területek összeépülése miatt – hol nincs már lehetőség újabb beépítésre szánt fejlesztési területek kijelölésére, illetve azt, hogy hol vannak azok zöldhálózati kapcsolatok város és környéke között, amelyek figyelembevétele indokolt a fővárosi területfejlesztési célkitűzések meghatározásánál. A térszerkezeti összefüggések és a beépítési korlátok miatt (mint azt az alábbi ábra is jelzi) a műszaki infrastrukturális kapcsolatok (azon belül is a közlekedési folyosók) figyelembevétele a leginkább indokolt.

2.-25. ábra: Budapesti agglomeráció határmenti kapcsolatai

► Budapest fejlesztésének BATRT törvényben rögzített keretei

A parlament 2011. május 16-án fogadta el a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. számú (BATRT) törvény módosítását. A módosítás célja volt meghatározni a kiegyensúlyozott területi fejlődés kereteit, gátat szabni a túlzott területi terjeszkedéssel járó, a természeti és táji környezetet veszélyeztető folyamatoknak. A tervezett térszerkezet megteremti a lehetőséget, hogy kiegyensúlyozottabb a térségek adottságaira épülő területi fejlődés valósuljon meg.

A törvénymódosítás a térszerkezet és térségi területfelhasználás fő elemeinek meghatározásával és területrendezési övezetek

lehatárolásával szab határozott keretet minden Budapesti Agglomerációba tartozó település - így Budapest - területi fejlődésének is.

A törvény Fővárosra is vonatkozó – Budapest városfejlesztési koncepciója kialakítására is befolyással bíró - legfontosabb előírásai a következők:

- A mezőgazdasági térségnek Budapest közigazgatási területre vonatkoztatott területén a városias települési térség növekménye nem haladhatja meg a törvény 1/3. sz. mellékletét képező területi mérleg szerinti területének 2%-át.
- E növekményen felül területcserére van még lehetőség a fejlesztési elképzelésekhez való jobb alkalmazkodás érdekében. A területcsere során az állami főépítész térségi terület-felhasználási engedélye alapján és legfeljebb olyan mértékben bővíthető a városias települési térség kiterjedése, amilyen mértékben a törvény mellékletét képező térségi szerkezeti tervben rögzítetthez képest máshol - a mezőgazdasági térség javára - csökken e térség kiterjedése. A területcsere során a városias települési térség területének nagysága nem változhat.

A 2%-os korlát betartásával Budapest településszerkezeti terve során következő módosítása során - amennyiben erre településpolitikai okokból igény mutatkozik – elvileg 717 hektárral lehetne bővíteni a városias települési térség (a beépítésre szánt területek) kiterjedését. (Tekintettel arra, hogy BATRT törvény értelmében Budapest egy település, ez a növekmény nem bontható le mechanikusan kerületekre.)

Mivel a törvény a mezőgazdasági területek egészét is szabályozza, fenti bővítési lehetőség a valóságban kisebb.

- A törvényi szabályozás szerint a mezőgazdasági térség legalább 90%-át mezőgazdasági terület illetve természet közeli terület terület-felhasználási egységbe kell sorolni. A mezőgazdasági térség legfeljebb 10%-án lehet bármely települési területfelhasználási egységet kialakítható.

Tekintettel arra, hogy Budapest közigazgatási területén a mezőgazdasági térség 10%-a csak 41 hektár, ez az a korlát, amely a városias térség bővítésének lehetőségét meghatározza.

Ezzel a kerettel érdemes számolni a városfejlesztési koncepció készítése során is, *(ha egyáltalán felmerül új, a hatályos településszerkezeti tervben még ki nem jelölt területek igénybevétele a szükségessége)*. Budapest a 2005-2011 közötti időszakban sem élt a korábbi agglomerációs törvény által megengedett 3%-os növelési lehetőséggel.

A 2011-ben módosított BATrT törvény újabb, olyan szabályokat állapított meg a települési térségen belül a különböző OTÉK szerinti területfelhasználási területek kialakítására, amelyeket a városfejlesztési koncepció készítésénél is figyelembe kell venni. Ezek közül a legjelentősebbek az alábbiak:

- Városias települési térségben új lakóterület, vegyes terület, gazdasági terület illetve üdülőterület abban az esetben jelölhető ki, ha
 - a) a tervezett terület-felhasználás jól illeszthető a település meglévő szerkezetéhez,
 - b) nem sért táj- és természetvédelmi, környezetvédelmi, erdővédelmi, valamint kulturális örökségvédelmi érdeket, és
 - c) a tervezett funkció ellátásához szükséges műszaki infrastruktúra egyidejűleg létrehozható.
- Városias települési térségben új beépítésre szánt terület a település közigazgatási határához 200 méternél közelebb csak az állami főépítésznek a területrendezési hatósági eljárás során kiadott terület-felhasználási engedélye alapján jelölhető ki.
- Városias települési térségben új lakóterületet illetve vegyes területet csak a települési területhez kapcsolódóan és csak abban az esetben lehet kijelölni, ha ott a műszaki és humán infrastruktúra kapacitás azt lehetővé teszi, vagy a szükséges kapacitás a terület igénybevételeivel párhuzamosan kiépül.
- Városias települési térségben 5 ha-t meghaladó kiterjedésű illetve 300 lakás elhelyezésére alkalmas új lakóterület vagy vegyes terület kijelölésére ott van lehetőség, ahol a terület és – a fejlesztés idejében meglévő – vasúti megálló/állomás közötti a közforgalom számára szabályosan használható közúton mért távolság nem haladja meg az 5 km-t.
- Városias települési térségben új beépítésre szánt területen a lakóterület illetve vegyes terület növelésével egyidejűleg a területnövekmény legkevesebb 5%-ának

megfelelő kiterjedésű, 50%-ában a beépítésre szánt területtel kapcsolatban lévő zöldterületet kell kijelölni.

- A nagy kiterjedésű zöldterületi települési térségben csak zöldterület, továbbá – a beépítésre szánt és beépítésre nem szánt különleges terület területfelhasználási egység köréből – sportolási célú terület, valamint temetőterület jelölhető ki. .
- A magas zöldfelületi arányú települési térségnek
 - a) legfeljebb 30%-án beépítésre szánt üdülőterület illetve – a beépítésre szánt különleges terület területfelhasználási egység köréből - oktatási, egészségügyi és sport célú terület,
 - b) legfeljebb 70%-án beépítésre nem szánt terület alakítható ki.
- A településszerkezeti terv készítése során 10.000 m² nettó összterületnél nagyobb új kereskedelmi, szolgáltató rendeltetésű létesítmény csak jelentős közösségi közlekedési megállóhely mellett helyezhető el, közvetlen (a létesítmény bejáratától számítva 300 méternél nem hosszabb) gyalogos-megközelítés lehetőségével. Jelentős közösségi közlekedési megállóhelynek az a megállóhely tekinthető, ahol a létesítmény engedélyezése előtt legalább 1000 utas/nap munkanapi utasforgalom számolható.
- A BATrT törvény szerkezeti terve szerinti erdőgazdálkodási térséget a településszerkezeti terv készítése során legalább 85%-ában erdőterület területfelhasználási egységbe illetve természet közeli terület *(ezen belül kizárólag karszt bokorerdő)* területfelhasználási egységbe kell sorolni. A védelmi elsődleges rendeltetésű erdőterületként és a természet közeli területként besorolt terület-felhasználási egységek kiterjedése nem csökkenhet.
- A településeken lévő erdőterületként besorolt területfelhasználási egységek nagysága - a település közigazgatási területére vetítve - összességében nem csökkenhet.

A BATrT törvény 2011-es módosítása során számos olyan övezet került lehatárolásra és törvénybe illesztésre, amely az új beépítésre szánt területek kijelölését korlátozza. Ezek az övezetek a városfejlesztés lehetséges területi irányait is befolyásolják. Ezen övezetek között legfontosabbak a táji-,

természeti értékek védelmét biztosító „magterület”, „ökológiai folyosó” és „pufferterület” övezetei, valamint a legjobb erdők megőrzését biztosító „kiváló termőhelyi adottságú erdőterület” övezete. A területfelhasználást meghatározó lehatárolás a „nagyvízi meder” övezete, valamint az „erdőtelepítésre alkalmas terület” övezete is.

A területfelhasználási korlátozást jelentő fenti övezeteken túl a BATrT törvény több olyan övezetet is lehatárol, amelyek segítik a „világörökség” a „világörökség várományos terület” illetve a „történeti települési térség” védelmét, továbbtervezés során való figyelembevételét. Ebbe az övezeti körbe tartozik az „országos és a térségi jelentőségű tájképvédelmi területek”, a „komplex tájrehabilitációt igénylő területek” valamint a honvédelmi érdekeltségű területek lehatárolása. Valamennyi lehatárolás – illetve a hozzájuk kapcsolódó szabályok - tartalmaznak olyan elemeket, amelyeket a Főváros új településrendezési eszközei kidolgozása során figyelembe kell venni.

► Budapest és környéke együttműködésének mai helyzete

Mint arra az előző fejezetekben is bizonyítottuk, Budapest és egymáshoz sok szállal kapcsolódó, egymásra utalt, de közigazgatásilag megosztott térség. E terület – a BATrT törvény indoklása szerint - a magyar térszerkezet sajátos eleme, az ország egyik legfrekvenciáltabb kiemelt térsége, más régiók fejlődésének befolyásolója, amely ezért koordinált fejlesztést és összehangolt tervezést igényel”.

Fenti szakmai evidencia ellenére Budapest és a városkörnyéki települések érdemi együttműködése mindmáig megoldatlan és számos feszültséggel terhelt. Így van ez annak ellenére, hogy a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény már 1996-ban – „kiemelt térség”-nek minősítve a budapesti agglomerációt – megteremtette az intézményesített együttműködés és az összehangolt fejlesztési tervezés kereteit.

Ezt a keretet törvény szerint a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács (BAFT) jelenti. Ez a szervezet hivatott a budapesti agglomeráció területén összehangolni a kormányzat, az önkormányzatok, a fejlesztési tanácsok, valamint a gazdasági és társadalmi szervezetek fejlesztési elképzeléseit.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény szerint létrehozott Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács:

BUDAPEST VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

- vizsgálja és értékeli a térség társadalmi és gazdasági helyzetét, környezeti állapotát, adottságait, a vizsgálatok során felhasznált információkat és a vizsgálatok eredményeit a területi információs rendszer rendelkezésére bocsátja,
- kidolgozza és elfogadásra javasolja – az Országos Területfejlesztési Konceptióval, Budapest Városfejlesztési Konceptiójával és a Közép-Magyarországi Régió területfejlesztési terveivel összhangban – a térség hosszú távú területfejlesztési koncepcióját, illetve a térség fejlesztési programját, a térség tekintetében javaslatot tesz a Tanácsot érintő regionális koncepcióra és programokra,
- ellátja a gazdaságfejlesztés területi koordinációs feladatait, egyeztet a kormányzati és térségi érdekeket, biztosítja a budapesti agglomeráción belül a térségi szereplők közötti információáramlást és koordinációt,
- pénzügyi tervet készít és fogad el a térségi fejlesztési programok megvalósítása érdekében, javaslatot tesz a helyi, a térségi, a központi és a nemzetközi források összetételére és felhasználásának időbeli ütemezésére,
- a térségi fejlesztési program megvalósítása érdekében dönt a programok megvalósításáról, a rendelkezésre álló források függvényében prioritás szerinti munkatervet készít, és dönt a hatáskörébe utalt pénzeszközök felhasználásáról, a fejlesztések megvalósításáról,
- véleményezi a területét érintő (országos, budapesti, Pest megyei, közép-magyarországi régiós, agglomerációs) fejlesztési koncepciókat, programokat, továbbá a területét érintő területrendezési terveket,
- közreműködik a térségben kialakult társadalmi és gazdasági válsághelyzetek kezelésében,
- megállapítja költségvetését, gondoskodik annak végrehajtásáról, forrásokat gyűjthet a Tanács működéséhez és a fejlesztési programok megvalósításához,
- a regionális és a megyei területfejlesztési programok figyelembevételével dönt a hatáskörébe utalt pénzeszközök pályázati rendszer keretében történő felhasználásáról és a fejlesztések megvalósításáról,
- megállapodást köthet a regionális fejlesztési tanáccsal, és a megyei területfejlesztési tanáccsal és más a térségi

fejlesztési programokban közreműködőkkel a programok és fejlesztések finanszírozásáról,

és ellátja mindazon feladatokat, amelyeket törvény vagy egyéb jogszabály hatáskörébe utal.

A BAFT – Szervezeti és Működési Szabályzata szerint - kiemelten kíván foglalkozni a következő célterületekkel:

- A Budapestre és az agglomerációra együttesen vonatkozó fejlesztési koncepció valamint közös területfejlesztési-területrendezési politika kidolgozása,
- a fejlesztési programok összehangolása és közös megvalósítása,
- az innováció terjedésének elősegítése,
- a társadalmi, gazdasági, környezeti céloknak megfelelő szerkezet kialakítása,
- az életkörülményekben megnyilvánuló jelentős különbségek mérséklése,
- infrastrukturális együttműködés erősítése,
- pályázatok készítése, a Tanács részvétele az Európai Unió programjain, illetve pályázatain,
- a térség érdekeinek érvényesítése a térséget érintő stratégiai kérdésekben.

A BAFT fenti célok megvalósítása érdekében:

- a budapesti agglomeráció területére készült területfejlesztési koncepció, valamint a stratégiai és operatív program megállapításait figyelembe véve meghatározza a térség fejlesztési elképzeléseinek megvalósítását szolgáló programok és projektek körét,
- javaslatot tesz a térség sajátosságaiból adódó speciális feladatok ellátására, és szervezi a térségi programok végrehajtásával összefüggő feladatok teljesítését,
- koordinálja az agglomerációhoz tartozó kistérségekben és a fővárosban folyó, a Tanács fejlesztési elképzeléseire, céljaihoz illeszkedő fejlesztések térségi szintű előkészítését,
- a főváros és agglomerációja területén tervezett fejlesztések esetében szakmai kapacitásával, egyeztetési tevékenységével segíti a térség területfejlesztésben

érdekeltektől szereplőinek munkáját a projektek tervezési, döntés-előkészítési és végrehajtási fázisaiban,

- eseti megállapodást köthet az érintett tárcákkal az egyes térségi szintű területfejlesztést, illetve az ágazati célkitűzések és feladatok végrehajtását szolgáló fejlesztési programok finanszírozására,
- nemzetközi együttműködésekben vehet részt, és megállapodásokat köthet külföldi régiókkal, agglomerációs térségekkel a budapesti agglomeráció fejlődésének elősegítése érdekében,
- a hatáskörébe utalt pénzügyi források felett rendelkezik, és gondoskodik a források hatékony és szabályszerű felhasználásáról, a programok céljainak érvényesüléséről, melynek ellenőrzését a monitoring eszközeivel látja el,
- kezdeményezi a térség fejlesztésében közvetlenül és közvetve érintett és érdekelt szereplők együttműködési, egyeztetési struktúráinak és fórumainak létrehozását, a Tanács koordinációs tevékenységének megfelelő és hatékony teljesítése érdekében.

A BAFT külön megállapodást köthet a Fővárosi Önkormányzattal, valamint a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanáccsal további feladatok ellátására, melyekkel feladatköre bővíthet.

A BAFT feladatainak ellátásában együttműködik a működési területén lévő területfejlesztési önkormányzati társulásokkal, többcélú kistérségi társulásokkal, kistérségi fejlesztési tanácsokkal, helyi és területi önkormányzatokkal, a regionális fejlesztési tanáccsal, a megyei területfejlesztési tanáccsal, a fővárosi önkormányzattal, a térség fejlesztésében közvetlenül és közvetve közreműködő országos és területi államigazgatási szervekkel, a területi gazdasági kamarákkal, továbbá a budapesti agglomeráció területén működő szakmai és társadalmi szervezetekkel.

A BAFT szervezeti szabályzata szerint munkáját a nyilvánosság bevonásával végzi. Gondoskodik arról, hogy a térség szereplőinek széles körét tájékoztassa céljairól, fejlesztési elképzeléseiről, feladatairól és döntéseiről. Közreműködik egy folyamatosan működő kapcsolatrendszer kiépítésében a helyi társadalom különböző szervezeteivel, módot adva a részvételre, a vélemények kifejtésére és a társadalmi kontroll érvényesülésére.

Részletes elemzést érdemel - és ennek elvégzése nem a Budapesti Városfejlesztési Konceptió feladata, - hogy fenti széleskörű törvényi felhatalmazás és feladatvállalás ellenére melyek azok a tényezők, amelyek megakadályozták, hogy a BAFT a térségi együtt-tervezés, együttműködés kikerülhetetlen szereplőjévé, a térségi fejlesztések valós koordináló szereplőjévé váljon.

Mint a BAFT fentiekben beidézett működési szabályzata is mutatja e szervezet szerteágazó jogosítványokkal és feladatokkal rendelkezik - és e miatt elvileg alkalmasnak kellene lennie - a térség fejlesztése összehangolására, a térségi szereplők koordinálására.

Az hogy ez az összehangolás és együttműködés a valóságban nem, (illetve csak helyenként) valósult meg, annak legalább két oka van:

- Az első ok a törvényi szabályozás féloldalúsága. Míg a törvény – mint fentiekből is látszik – elvileg számos feladatot rögzít a térségi fejlesztési tanácsoknak, ezek megvalósításához azonban nem biztosít hatékony eszközöket, forrásokat. Ennek hiányában pedig - még ha meg lenne is a szereplőkben az együttműködési készség -, akkor sem tudna érdemi koordináció megvalósulni. Hiába készít és fogad el a BAFT fejlesztési koncepciókat és programokat, ha azok megvalósításához hiányoznak az eszközök. (A rendelkezésre álló fejlesztési források elosztásáról - pályázatásáról, odaítéléséről – is a Regionális Fejlesztési Tanács dönt). A területfejlesztési törvény szerinti szervezeti feladat-meghatározásokban is számos átfedés mutatkozik a regionális, a kiemelt térségi és a megyei területfejlesztési tanácsok vonatkozásában, ami nehezíti, illetve lehetetlenné teszi a valódi felelőségek megállapítását. (Hatékony beavatkozási eszközök és források nélkül a BAFT – jogosítványai és elvi lehetőségei ellenére - területfejlesztés térségi szereplői szemében súlytalanná vált).
- A másik fontos ok a területfejlesztés kistérségi és a települési szereplőinek az együttműködésben, az együtt tervezésben való valódi érdekeltiségének és az együttműködési kultúra hiánya. A térség települési önkormányzatai között a fejlesztési források megszerzésében, a vállalkozások, a fejlesztések odavonásában erőteljes versenyhelyzet alakult ki. Hiányoznak a közös érdekeltség felismerésére és

érvényesítésére ösztönző szabályok, mechanizmusok és eszközök, amelyek elősegítenének olyan a térségi megoldásoknak a magvalósítását, amely csak együttműködéssel, térségi szintű megállapodásokkal alapozhatók meg.

- Harmadik ok, hogy a BAFT-on belül nem biztosított a markánsan eltérő sajátos érdekek és szempontok felszínre hozása, ütköztetése és kezelése. Igaz ez a Főváros, a fővárosi kerületek, a főváros közigazgatási határa menti települések és a fővárostól távolabbi, de annak vonzáskörzetében fejlődő települések vonatkozásában ugyanúgy, mint szektorális értelemben. Nem azonosak a problémái a DNY-i, D-i, mint a DK-i vagy É-i agglomeráció településeinek, pedig a közösen megoldandó problémák is inkább szektorálisan merülnek fel. (Bár a BAFT-nak hivatalosan nincs szektorális beosztása és szervezete, a BAFT különösen a Ferihegy térségi önkormányzati társulás létrehozása kezdeményezésével és elősegítésével sokat tett ebben a szektorban az együttműködés és az együtt-tervezés előmozdítása érdekében). Ez is bizonyítja, hogy a térségen belüli szektorális gondolkodásnak és együttműködéseknek kiemelkedő szerepe lehet.

A repülőtér térségében - a Főváros, az érintett kerületek, a városkörnyéki települések és a BAFT együttes részvételével – 2008-tól kialakult térségi szintű együttműködés és együtt tervezés minta értékű lehet az agglomeráció egésze koordinált továbbtervezése vonatkozásában. E tervezési folyamat során kidolgozásra kerülő metodika egy lehetséges forgatókönyvet kínálhat a funkcionális összefüggő, de közigazgatási szempontból megosztott térségek és terek fejlesztésének és rendezésének összehangolására. Egyúttal lehetőséget kínál az Európai Unió IV. Kohéziós jelentése által támogatott többszintű és többoldalú (kormányzati, helyi és megyei önkormányzati, gazdasági szféra együttműködésén alapuló) „városi kormányzás” (governance) hazai gyakorlatban történő kipróbálására, a helyi sajátosságok figyelembevételével.

Területi tervezők és településtervezők ritkán találkoznak olyan kistérségi, vagy települési szintű vezetővel, felelős döntéshozóval, aki ne ismerné el a térségi együttműködés szükségességét, annak intézményesítése lehetséges hasznát. A mai kialakult gyakorlat és a létrehozott szervezetek többsége

viszont – elsősorban a feladatok átfedése, a szabályozási-, érdekeltégi rendszerben meglévő különbségek, valamint a finanszírozásban meglévő hiányok miatt – többségi vélemény szerint nem képes hatékonyan teljesíteni jogszabályokban is rögzített feladatait.

A BAFT megalakulása óta elkészítette (és a maga részéről jóváhagyta) a térség fejlesztésének koncepcióját, stratégiai programjait és kiemelt programjait. (A hosszú távú fejlesztési koncepció és program kormány részéről történő elfogadására viszont mind a mai napig nem került sor.)

A sajátos érdekek megjelenítésének igénye, illetve BAFT keretei közötti együttműködés elégtelensége vezetett 2010 októberében oda, hogy 26 Budapest körüli agglomerációs település vezetői Gyálon döntöttek egy új szervezet, a „Budapest környéki agglomerációs települések társulása” létrehozásáról. A társulás célja az egymással és a Fővárossal együttműködés, de az együttműködés keretei megalapozása során markánsan megfogalmazni a Budapest környéki települések sajátos érdekeit, érvényesíteni fejlesztési szempontjaikat. Tekintettel arra, hogy a társulásnak szektorális beosztásban négy alelnöke van, gyakorlati lehetőség van a térségi sajátosságok érvényesítésére, a határos budapesti kerületekkel való együttműködés és egyeztetések során. Ez az új – „alulról” kezdeményezett és megalakított szervezet fontos szerepet játszhat a területfejlesztésről szóló törvény megújítása utáni időszakban a térségi koordinációban.

A BAFT működésének elemzése azért is indokolt, hogy területfejlesztési törvény előre láthatóan 2012-ben sorra kerülő felülvizsgálata és módosítása keretében a pozitív és a negatív tapasztalatok és tanulságok figyelembevételével, a párhuzamosságok kikerülésével lehessen újragondolni és újraszabályozni a területfejlesztés térségi szintű mechanizmusait, megteremtve az összhangot a feladatok és a teljesítéshez szükséges eszközök között.